

**Τό «σύνταγμα» τοῦ  
1968**

Ἀπό τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀμερικανικῆς καὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τὰ Συντάγματα τῶν πολιτισμένων χωρῶν καταρτίζονται, συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται ὑπὸ Συντακτικῶν Συνελεύσεων ἢ Ἀναθεωρητικῶν Βουλῶν, τῶν ὁποίων τὰ μέλη ἐκλέγονται ἐλευθέρως ὑπὸ τοῦ Λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκ παραλλήλου ἐκφράζει ἐλευθέρως τὴν γνώμην του διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν πολιτικῶν καὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων του, π.χ. διὰ τοῦ τύπου (ἐφημερίδων, φυλλαδίων, προκηρύξεων κλπ.), διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς πολιτικά κόμματα τῆς ἀρεσκείας του καὶ ἄλλας ὀργανώσεις καὶ σωματεῖα, διὰ συναθροίσεως εἰς κλειστοὺς χώρους ἢ ἐν ὑπαίθρῳ, διὰ δημοσίων ὁμιλιῶν καὶ συζητήσεων κ.ο.κ. Τοῦτο ἄλλωστε συνέβη πάντοτε καὶ παγίως παρ' ἡμῖν μέχρι τοῦδε καὶ ἀποτελεῖ ἐπιβεβαίωσιν εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ἣ ὁποία ἐξαγγέλλεται διὰ τοῦ « Συντάγματος » (ἄρθρ. 2 παρ. 2). Εἰς τὰ δημοκρατικά πολιτεύματα ἡ ἐξουσία τοῦ Λαοῦ εἶναι πρωτογενής, δέν εἶναι « δοτή », δέν ἀποτελεῖ παραχώρησιν οὔτε τοῦ βασιλέως, οὔτε τῆς κυβερνήσεως οὔτε τοῦ στρατοῦ.

Εἰδικώτερον: α) Τὰ δημοκρατικά συντάγματα δέν καταρτίζονται ὑπὸ διωρισμένης Ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἀπὸ ἐμπίστους τῆς κυβερνήσεως νομικούς, εἰδικούς ἢ μὴ. Τοῦτο ἀποτελεῖ σφετερισμόν τῆς συντακτικῆς ἐξουσίας, ἣ ὁποία εἰς τὰ δημοκρατικά πολιτεύματα ἀνήκει ἐξ ὀρισμοῦ εἰς τὸν Λαόν.

β) Δέν ἀποτελεῖ « συμμετοχὴν » τοῦ Λαοῦ εἰς τὴν διαδικασίαν καταρτίσεως τοῦ συντάγματος ἡ παροχὴ εἰς τοὺς πολίτας δυνατότητος νὰ ἀποκόπτουν ἀπὸ τὰς ὑπὸ λογοκρισίαν τελούσας ἐφημερίδας ἐν εἰδικόν πρὸς τοῦτο δελτίον μέ τὸ κείμενον τῶν ἄρθρων τοῦ καταρτισθέντος ὑπὸ τῆς ὡς ἄνω ἐπιτροπῆς σχεδίου συντάγματος καὶ νὰ στέλνουν, συμπληρουμένων τῶν δύο κενῶν γραμμῶν μέ τὴν γνώμην των, εἰς μίαν ἀγνώστου συνθέσεως νέαν « Ἐπιτροπὴν Συντάγματος » (ὁδὸς Ζαλοκώστα 3, Ἀθήνας). Πρόκειται κυριολεκτικῶς περὶ κωμικοτραγικῆς « διαδικασίας » διὰ τῆς ὁποίας ἐμπαίζεται ὁ Λαός μας καὶ ὑποτιμᾶται ἡ νοημοσύνη του καθ' ἣν στιγμὴν εἶναι φιμωμένος καὶ καταπιέζεται τυραννικῶς.

Τὸ « ἰντερμέντζο » τοῦτο, ἐτεχνουργήθη διὰ νὰ προβληθῇ εἰς τὴν διεθνῇ κοινὴν γνώμην ὡς ἀκαταμάχητος ἀπόδειξις τῆς ἀμέσου συμμετοχῆς τοῦ δυναστευομένου ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ συντάγματός του. Ἀλλὰ εἶναι φανερόν ποῦ ἐγράφησαν αἱ « λαϊκαὶ γνώμαι » καὶ πῶς ἐπεβλήθη ἡ ὑπογραφή των. Πῶς ἐσύρθησαν εἰς τὰς συγκεντρώσεις οἱ ταλαίπωροι δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ πῶς αἱ διωρισμένοι διοικήσεις τῶν συλλόγων καὶ τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς

αυτοδιοικήσεως εξέφρασαν τήν γνώμην τῶν εκπροσωπούμενων μελῶν των.

γ) Δέν ἀποτελεῖ, τέλος, ἐκδήλωσιν τῆς λαϊκῆς θελήσεως ἡ διά δημοψηφίσματος, κύρωσις ἢ μή, μέ ἐν « ναι » ἢ μέ ἐν « ὄχι », τοῦ κειμένου τοῦ « Συντάγματος », τό ὁποῖον τελικῶς συντάξεν ἡ « Κυβέρνησις ». Διότι λαϊκή κυριαρχία σημαίνει ἡ κρατική ἐξουσία νά ἀνάγεται πάντοτε ἀμέσως ἢ διά τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος, εἰς τό « Ἔθνος » ὡς ἀφετηρίαν. Ἐάν ὑποβάλλεται μόνον ἐκ τῶν ὑστέρων εἰς τήν ἐγκρισιν ἢ ἀποδοκιμασίαν αὐτοῦ, δέν πρόκειται περί λαϊκῆς κυριαρχίας καί τό πολίτευμα δέν εἶναι δημοκρατία (Σβῶλος). Ὅποτε εἰς ἄλλα κράτη διενεργήθησαν δημοψηφίσματα συνταγματικά, δι' αὐτῶν ἐτέθη ὑπό τήν τελικήν ἐγκρισιν τοῦ Λαοῦ κείμενον συντάγμα τό ὁποῖον εἶχε καταρτισθῇ καί ψηφισθῇ ἀπό Συνελεύσεις, τάς ὁποίας αὐτός ἐξέλεξε καί καθ' ὅν πάντως χρόνον οὗτος εἶχε πλήρη τήν ἀπόλαυσιν τῶν πολιτικῶν καί τῶν ἀτομικῶν του δικαιωμάτων. Ἀντιθέτως, παρ' ἡμῖν ὁ τρόπος καί ἡ συγκεκριμένη διαδικασία διεξαγωγῆς τοῦ δημοψηφίσματος ἦτο οὐσιαστικῶς ἀνεξέλεγκτος, ἡ δέ δυνατότης ἐλευθέρως καί γνησίως ἐκφράσεως τῆς θελήσεως τῶν πολιτῶν οὐσιαστικῶς ἀνύπαρκτος ἐφ' ὅσον τοῦτο παρεσκευάσθη καί διενεργήθη ὑπό δικτατορικῆς κυβερνήσεως, ὑπό καθεστῶς στρατιωτικοῦ νόμου καί ἀναστολῆς τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι, εἶναι δυνατόν νά συλλαμβάνωνται καί νά φυλακίζωνται ἄνευ δικαστικοῦ ἐντάλματος καί νά στεροῦνται τῆς προσωπικῆς των ἐλευθερίας χωρίς νά γνωρίζουν τόν λόγον καί ἐπ' ἀόριστον χρόνον (ἄρθρ. 5 καί 6 Συντ. 1952), νά δικάζωνται ὄχι ὑπό τακτικῶν δικαστῶν ἀλλ' ὑπό ἐκτάκτων στρατοδικείων (ἄρθρ. 8, 95 καί 97 Συντ. 1952), δέν δύνανται νά συναθροίζωνται οὔτε εἰς κλειστόν οὔτε εἰς ἀνοικτόν χώρον διά νά ἀκούσουν ρήτορα ἢ νά λάβουν ἀποφάσεις (ἄρθρ. 10 Συντ. 1952), δέν ἐπιτρέπεται νά ἐνοῦνται ἐλευθέρως καί κατὰ Νόμον εἰς Σωματεῖα ἢ ὁργανώσεις τῶν ὁποίων ἄλλωστε τά Διοικητικά Συμβούλια διωρίσθησαν ὑπό τῆς « κυβερνήσεως » ἢ πρέπει νά εἶναι πάντως τῆς ἐμπιστοσύνης της, ἐνῶ ἐκ παραλλήλου ἡ λειτουργία τῶν πολιτικῶν κομμάτων ἔχει ἀπαγορευθῇ (ἄρθρ. 11 Συντ. 1952), δέν εἶναι ἀσφαλεῖς οὔτε εἰς τόν οἶκον των, πού δέν ἀποτελεῖ πλέον δι' αὐτούς ἄσυλον (ἄρθρ. 12 Συντ. 1952), δέν δύνανται νά ἐκφράζουν ἐλευθέρως τούς στοχασμούς των οὔτε προφορικῶς, οὔτε ἐγγράφως, οὔτε διά τοῦ τύπου (ἄρθρ. 14 Συντ. 1952) τοῦ τελούντος ὑπό τόν αὐστηρόν ἐλεγχον καί προβάλλοντος τάς ἀπόψεις τῆς « κυβερνήσεως », οἱ ὁποῖοι, τέλος, γνωρίζουν ὅτι παρακολουθεῖται ἡ ἀλληλογραφία των καί αἱ τηλεφωνικά των συνδιαλέξεις (ἄρθρ. 20 Συντ. 1952). Ὑπό αὐτάς τάς συνθήκας οὐδεῖς στοιχειωδῶς νοήμων καί στοιχειωδῶς ἀξιοπρεπῆς ἄνθρωπος δικαιούται νά ἔχη ψευδαισθήσεις.

Τό τελικόν σχέδιον τῆς « κυβερνήσεως » περιώρισε τάς ἐξουσίας

τοῦ βασιλέως, αὐξήσαν ὅμως ἀντιστοίχως τὰς ἐξουσίας τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, διετήρησε δὲ τὸν θεσμόν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου μέ ὅλας τὰς ὑπερβολικὰς ἐξουσίας του, ἔθεσε δὲ καί διατάξεις ἔτι μᾶλλον χειραφετούσας ἀπὸ τὸν λαϊκόν — ἀκόμη δὲ καί ἀπὸ αὐτόν τὸν δικαστικόν — ἔλεγχον πάντα τὰ ζητήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τοὺς στρατιωτικούς ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους, οἱ ὁποῖοι, θεσμοθετουμένου πλέον τοῦ καθεστῶτος τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967, ἀπὸ ὑπάλληλοι γίνονται κυρίαρχοι τοῦ Κράτους, ἐκλέγοντες μάλιστα ἀνελέγκτως καί τοὺς εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς δυνάμεως πυρὸς διαδόχους των.

Ἡ θέσις τοῦ λαοῦ, εἶναι ἡ θέσις τοῦ παρίου, ὁ ὅποῖος πρέπει νὰ μένει εὐχαριστημένος μέ ὃ, τι ἡ μεγαλοψυχία τῶν σημερινῶν « κυβερνητῶν » του εὐαρεστεῖται νὰ τοῦ ἀφίση.

## Β. ΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Πρό τῆς μελέτης ὅμως τοῦ περιεχομένου τοῦ « κυβερνητικοῦ » συντάγματος πρέπει νά ἀφιερωθοῦν μερिकाὶ παρατηρήσεις εἰς τὰς μεταβατικὰς διατάξεις, διὰ τῶν ὁποίων δημιουργεῖται, ἐν κατὰ κυριολεξίαν « ἀντισύνταγμα » ἰσχύον παραλλήλως πρὸς τὸ δῆθεν ἐγκριθέν ὑπὸ τοῦ λαοῦ κείμενον.

α) Οὕτω, διὰ τοῦ ἄρθρ. 138 τὸ νέον σύνταγμα τίθεται εὐθὺς μετὰ τὸ δημοψήφισμα ἐν ἰσχύϊ, πλὴν τῶν διατάξεων τῶν ἐγγυωμένων τὰ ἀτομικὰ καὶ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν συστάσεως ἐκτάκτων δικαστηρίων καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικησεως, δηλαδή πλὴν τῶν οὐσιωδестέρων διατάξεων παντός καταστατικοῦ χάρτου. Αὐτὰς ἡ « κυβέρνησις » θά θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν ὅταν κρίνῃ ὅτι ἐπέστη ὁ καιρὸς ν' ἀφαιρεθοῦν τὰ δεσμὰ τοῦ λαοῦ, ὁ « γύφος », ὡς ἀρέσκειται νά λέγῃ ὁ πρόεδρος τῆς.

Τοῦτο σημαίνει ὅτι δέν ἀρκεῖ ἡ ἐγκρισὶς τοῦ Λαοῦ διὰ νά τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν ὁ νέος καταστατικὸς χάρτης ἀλλὰ προσαπαιτεῖται καὶ ἡ ἐπιδοκιμασία τῆς λαϊκῆς ψήφου ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν, δηλαδή δέν ἀρκεῖ νά ψηφίσῃ κουτσά-στραβά ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἐν οἰοδῆποτε κείμενον, τὸ ὁποῖον ἐνδεχομένως θά ἐπιτρέψῃ κάποιαν δίοδον πρὸς ὑποτυπώδη ἔστω κοινοβουλευτικὸν βίον, (ἄρθρ. 2 παρ. 2), πρέπει νά θελήσῃ καὶ ἡ « κυβέρνησις » νά ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν λαόν τὴν θέσιν τῆς τοιαύτης θελήσεώς του εἰς ἐφαρμογὴν. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἅς γνωρίζουν Ἕλληνες καὶ Ξένοι, ὅτι μὲ τὸ διατυμπανισθέν δημοψήφισμα ὄχι μόνον οὐσιαστικῶς ἀλλ' οὐδὲ τυπικῶς τίθεται τέρμα εἰς τὸ ἐλληνικὸν δρᾶμα· ἡ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς καταλήψεως τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τῶν ἐνόπλων διακηρυχθεῖσα βασιλική, πρωθυπουργική, κυβερνητικὴ ἐπαγγελία τῆς « συντόμου ἐπανόδου εἰς δημοκρατικὸν καὶ κοινοβουλευτικὸν βίον » ἀποτελεῖ μαζί μὲ ὅλας τὰς ἄλλας ἀπάτην· τὸ λεγόμενον δημοψήφισμα διενεργήθη διὰ νά ἐπιτρέψῃ εἰς ὠρισμένα γνωστά δημοσιογραφικὰ ὄργανα τῆς ἡμεδαπῆς καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς νά κρούσουν τοὺς κώδωνες τῆς ἀναστάσεως τῆς δημοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, ἐνῶ ἡ ὅλη διαδικασίᾳ ἀποτελεῖ ἀπλοῦν ἀσκὸν ἀέρος, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ δημοκρατία τοῦ « κυβερνητικοῦ » κειμένου θά ἐφαρμοσθῇ ἐάν καὶ ὅταν τὸ ἀποφασίσῃ ἡ « κυβέρνησις ».

β) Διὰ τῶν συντακτικῶν πράξεων τὰς ὁποίας κατὰ τριακοντάδα ἔχει ἤδη ἐκδόσει ἡ « κυβέρνησις ». Ὁ μὲν βίος των συντέμνεται μέχρι τῆς « ἐξ ὁλοκλήρου θέσεως ἐν ἰσχύϊ τοῦ συντάγματος », — καθ' ὅλον αὐτὸν τὸν χρόνον ἰσχύουν διατάξεις ἀντίθετοι πρὸς τὸ Σύνταγμα, τὸ δὲ περιεχόμενον των δύναται νά μεταβληθῇ διὰ νόμου ἀλλὰ κατὰ τρόπον μὴ ἀντιβαίνοντα πρὸς τὸ νέον σύνταγμα. — Τοῦτο τὸ τελευταῖον ἀποτελεῖ πρόοδον τινα ἐναντι τῶν τοῦ Σχεδίου τῆς Ἐπιτροπῆς Μητρέλια τὸ ὁποῖον προέβλεπεν ὅτι αἱ ἀνωτέρω Συντακτικαὶ Πράξεις δύνανται νά τροποποιηθοῦν διὰ νόμου ἔστω κατὰ τρόπον ἀντιβαίνοντα πρὸς τὸ νέον Σύνταγμα.

Μεταξὺ τῶν τιθεμένων εἰς ἄμεσον ἐφαρμογὴν συνταγματικῶν διατάξεων εἶναι καὶ αὕτη τοῦ ἄρθρου 136, διὰ τῆς ὁποίας καταργεῖται ἡ Α' συντακτικὴ πρᾶξις, διὰ τῆς ὁποίας ἡ « κυβέρνησις » ἀνεγνώρισεν εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα ἐκδόσεως συντακτικῶν πράξεων, καὶ ἤδη ὀρίζεται ὅτι ὁ λεγόμενος ἀντιβασιλεὺς θά ἐκδίδῃ μέχρι τῆς ἐνεργείας ἐκλογῶν, νομοθετικὰ διατάγματα. Ἐκ τούτων πρέπει νά συναχθῇ ὅτι, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ συντάγματος, συντακτικὴ

πράξεις δέν δύνανται πλέον νά ἐκδοθῇ καί ὅτι ἡ παραγωγή νέων κανόνων θά περιορισθῇ εἰς τό κοινῶς νομοθετικόν πεδίον καί ἐντός τοῦ συνταγματικοῦ, κατὰ τό οὐσιαστικόν περιεχόμενον, πλαισίου. Ἄν, παρά ταῦτα, καί μετὰ τήν δημοσίευσιν τοῦ συντάγματος ἐκδοθῇ νέα συντακτική πράξις, τοῦτο θ' ἀποτελῇ νέον πραξικόπημα κατὰ τῆς ἐννόμου τάξεως, τήν ὁποίαν αὐτή αὕτη ἡ «κυβέρνησις» ἐπέβαλεν εἰς τόν τόπον καί εἰς ἐαυτήν καί θά προκύψῃ ἀτελεύτητος ρευστότης δικαίου, ἥτοι ἀνυπαρξία, πολιτείας κατὰ τήν συγχρονον, ἀντίληψιν.

γ) Εἰς ὅλα αὐτά θά πρέπει νά προστεθῇ καί τό ψήφισμα τῆς 16/29 Ἀπριλίου 1952, τοῦ ὁποίου ἡ ἰσχὺς παρατείνεται διὰ τοῦ ἀρθροῦ 136 § 2 τοῦ νέου Συντάγματος. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὅλα τὰ «ἐκτακτά μέτρα» τὰ ὁποῖα ἐθεσπίσθησαν κατὰ τήν ἀνώμαλον περίοδον 1946-49, ἥτοι τό «παρασύνταγμα» τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952, θά ἐξακολουθῇ νά ρυθμίζῃ ἐπ' ἀόριστον τήν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας, ἔστω καί ἂν ἀντιβαίνει πρὸς τό νέον Σύνταγμα.

## Γ. ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Διὰ πρώτην φοράν εἰς ἑλληνικόν Σύνταγμα προτάσσεται προοίμιον. Ὑπῆρξαν βεβαίως προοίμια εἰς ἄλλα Συντάγματα διακηρύσσοντα κατευθυντήριους ἀρχάς, ἀλλὰ τοῦτο ἐδικαιολογεῖτο ἐκάστοτε ἐκ τῶν ὑφισταμένων κατὰ τήν θέσπισίν των κρισίμων συνθηκῶν, πού ἔχαρακτρίζοντο ἀπὸ ριζικάς πολιτειακὰς ἢ κοινωνικὰς μεταβολάς, καί ἀπετέλουν καμπὴν τῆς ἱστορίας καί ἑναρξιν νέας περιόδου τοῦ ἐθνικοῦ βίου τῶν λαῶν. Πρᾶγμα τό ὅποῖον δέν συμβαίνει βεβαίως παρ' ἡμῖν σήμερον, δεδομένου μάλιστα ὅτι, ὡς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς διεκηρύχθη ὑπὸ τῶν «κυβερνητῶν», ἡ κατάρτισις νέου συντάγματος θά προσελάμβανε τήν ἡπίαν μορφήν τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ ἤδη ἰσχύοντος καί ὅχι τήν βασικὴν ἀνασύνταξιν τῆς πολιτείας. Προοίμιον καθιεροῦν τὰς βάσεις τοῦ πολιτεύματος, νοεῖται ὅπου αὗται μεταβάλλονται ἄρδην καί ἀποτελεῖ ἀπολογίαν μὲν ἑναντι τῆς ἱστορίας, θεμελιώδη δέ γνώμονα ἑναντι τῶν ἐπιγενομένων διὰ τήν ἐρμηνείαν καί τήν ἐφαρμογὴν τῶν νέων θεσμῶν.

Τοῦτο δέ μάλιστα διότι τό προοίμιον πρέπει νά εὐρίσκεται ἐν δυνάμει εἰς ἐκάστην συνταγματικὴν διάταξιν. Αἱ καταχωρημέναι ἐν αὐτῷ ἀρχαί πρέπει νά ἔχουν ἐμπνεύσει τοὺς θεσμούς καί τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος καί πρέπει νά καθοδηγοῦν καί νά διαφωτίζουν τοὺς ἐντεταλμένους τήν ἐφαρμογὴν καί τήν ἐρμηνείαν των.

Εἰς τήν δημοκρατίαν, θεμελιουμένην ὡς καθεστῶς ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ Λαοῦ, κάθε ἐξουσία πρέπει νά πηγάζῃ ἐκ τῆς λαϊκῆς θελήσεως, νά ἀσκήται ὑπὲρ τοῦ Λαοῦ ἐξασφαλίζουσα τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἰσότητος, νά ἀντλῇ τήν ἀρμοδιότητά της ἐκ τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς καί νά λογοδοτῇ πρὸς τόν Λαόν. Κατὰ συνέπειαν, ἐξουσαί αἱ ὁποῖαι δέν ἔχουν λαϊκὴν καταγωγὴν καί δέν εἶναι ὑπεύθυνοι ἑναντι τοῦ Λαοῦ δέν συμβιβάζονται πρὸς τό πολίτευμα τῆς Δημοκρατίας.

Ἀπομένει νά ἐρευνηθῇ κατὰ πόσον αἱ ἀρχαί τοῦ προοιμίου ἐπαληθεύονται διὰ τοῦ κειμένου τοῦ «νέου Συντάγματος».

Μία εἰδικωτέρα παρατήρησις ἐπιβάλλεται ἐν προκειμένῳ : Σήμερον ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓν Ἔθνος, τό Ἑλληνικόν

Κράτος είναι ενιαῖον, περιλαμβάνον εἰς τοὺς κόλπους του ὅλους σχεδόν τοὺς Ἕλληνας — ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν οἱ ἀλύτρωτοι ἀκόμη Ἕλληνες. Κατὰ συνέπειαν ὑπὸ τὰς παρούσας ἱστορικές συνθήκας ἡ ἐξαγγελία τοῦ προοιμίου περί διασφάλισεως τῆς «ἐνότητος τοῦ Ἔθνους καὶ τοῦ κράτους» εἶναι περιττή. Μὴ εὐρίσκουσα δὲ ἱστορικὴν δικαίωσιν καταλήγει νὰ ὑποδηλοῦ τάσεις ὁλοκληρωτικὰς τοῦ νέου πολιτεύματος, καθ' ὃ μέτρον ὑπαγορεύει ἐνιαίαν καὶ προδιαγεγραμμένην πολιτικὴν πορείαν, δηλαδὴ κατ' οὐσίαν εἰς τὸν πολιτικὸν τομέα καθιέρωσιν ἐνὸς οἰονεῖ μονοκομματισμοῦ. Τοῦτο ὅμως εὐρίσκεται εἰς ριζικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐννοίαν τῆς δημοκρατίας, ἡ ὁποία καὶ διὰ τοῦ προοιμίου ἐξαγγέλλεται. Κατὰ συνέπειαν, εἴτε αἱ λέξεις τοῦ προοιμίου στεροῦνται οὐσιαστικοῦ περιεχομένου καὶ καθίστανται νομικῶς κεναί, εἴτε αἱ καθιεροῦμεναι δι' αὐτοῦ ἀρχαὶ ἀντιφάσκουν πρὸς ἀλλήλας.

## Δ. ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

### Ι. Σύνταξις τῆς Πολιτείας

Κατὰ τὸ ἄρθρον 2 : «Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι βασιλευομένη δημοκρατία. Ἀπασαί αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἐκ τοῦ Λαοῦ, ὑπάρχουν ὑπὲρ τοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους καὶ ἀσκοῦνται καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ σύνταγμα».

Πρόκειται περὶ ἐπαναλήψεως, σχεδὸν αὐτολεξεῖ, τοῦ ἁρθρου 21 τοῦ συντάγματος τοῦ 1952. Αἱ διαφοραὶ εἶναι :

α) ὅτι αἱ ἐξουσίαι, ἤδη, πηγάζουν ὅχι ἀπὸ τὸ ἔθνος, ἀλλ' ἀπὸ τὸν λαόν, καί.

β) ὅτι διακρίνεται ὁ «λαός» ἀπὸ τὸ «ἔθνος» ἀφοῦ τίθενται κατὰ παράταξιν.

Τὸ πρῶτον οὐδεμίαν ἔχει πραγματικὴν ἀξίαν. Αἱ ἐξουσίαι, μὲ ὀλίγας φωτεινάς ἐξαιρέσεις, ἡσκήθησαν καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ συντάγματος τοῦ 1952 ὡς ἂν προήρχοντο ὑπὸ ἄλλων πηγῶν καὶ ὅχι ἀπὸ τὸν λαόν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ δεύτερον, ἡ ἀντιδιαστολὴ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἔθνους, δύναται νὰ ἔχῃ καὶ νομικὴν καὶ πραγματικὴν ἀξίαν, εἰς χεῖρας κυβερνητικοῦ ὁμίλου, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ἀξιῶσῃ ὅτι ἐκφράζει τὰς πεποιθήσεις ὅχι τοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον δύναται καὶ νὰ περιφρονῇ, ἀλλὰ τοῦ ἔθνους, τῆς μερίδος δηλαδὴ τοῦ λαοῦ τῆς διαπνεομένης ἀπὸ «ἐθνικὰς» πεποιθήσεις. Παρερμηνευμένης οὕτω τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ ὅρου ἔθνους.

Ἡ ἐξουσία ἄλλωστε τοῦ λαοῦ διυλίζεται ὑπὸ τριῶν ἄλλων «ἐξουσιῶν» ἥτοι τοῦ Συνταγματικοῦ δικαστηρίου, τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἔθνους καὶ τοῦ Στρατοῦ, ὥστε νὰ ἀπομένουν ἐλάχιστα στοιχεῖα λαϊκῆς κυριαρχίας. Τὸ πρῶτον, δικαιούται, νὰ διαλύῃ κόμματα, (ἄρθρ. 58), νὰ ἐλέγχῃ τὰ κωλύματα τὰ ἀσυμβίβαστα καὶ τὴν ἐκπτώσιν ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος (ἄρθρ. 63), καὶ νὰ στερῇ τοὺς πολίτας τῶν ἀτομικῶν των δικαιωμάτων. (ἄρθρ. 24).

Τὸ δεύτερον ἔρχεται εἰς εὐθεῖαν σύγκρουσιν μὲ τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν. Ὁ διορισμός τοῦ πρωθυπουργοῦ (ἄρθρ. 43) καὶ ἡ παῦσις τῆς «λαοπροβλήτου» κυβερνήσεως (ἄρθρ. 43 παρ. 1) θὰ πραγματοποιοῦνται ἀφοῦ γνωμοδότησῃ τὸ Συμβούλιον τοῦ Ἔθνους. Ἀκόμη καὶ ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν λαϊκὴν ἐτυμηγορίαν (διάλυσις βουλῆς ἄρθρ. 46) θὰ

δύναται νά ἀναβάλλεται ἐπ' ἄοριστον ἐφ' ὅσον συγκατατίθεται πρὸς τοῦτο καὶ τὸ Συμβούλιον τοῦ Ἑθνους.

Τὸν ὅλον κλειὸν περισφίγγει, ἐν τέλει, ἡ ἐξουσία τοῦ Στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ὀφείλει πίστιν μόνον εἰς τὴν Πατρίδα καὶ ὄχι εἰς τὸ Σύνταγμα, ὁ ὁποῖος ὑπηρετεῖ μόνον τὸ Ἑθνος καὶ ὄχι τὸν λαόν (ἄρθρ. 130) καὶ ὁ ὁποῖος δέν ὑπόκειται εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς νομίμου κυβερνήσεως (ἄρθρ. 131), ὅσον ἀφορᾷ τὰς προαγωγὰς καὶ ἀποστρατείας. Ἐπιπλέον δύναται νά περιβάλλεται μὲ ἐκτάκτους ἐξουσίας, ὅταν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις κηρύσσουν τὴν χώραν εἰς κατάστασιν πολιορκίας (στρατιωτικὸς νόμος). Ἡ μόνη προϋπόθεσις ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο εἶναι ἡ συγκατάθεσις τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἑθνους.

## II. Ἡ ἐπίσημος γλῶσσα.

Ἡ Ἑλλάς πάσχει ἀπὸ διγλωσσίαν. Μεταχειρίζεται εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν καὶ εἰς πᾶσαν μορφήν τέχνης τοῦ λόγου ὄργανον λαμπρόν, καταγόμενον ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν λαλίαν καὶ τὴν βυζαντινὴν παράδοσιν, τῆς ἀπαγορεύεται ὅμως, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1911, δυνάμει ἐιδικῆς συνταγματικῆς διατάξεως, νά τὴν χρησιμοποιήσῃ εἰς ἐπίσημους ἐκδηλώσεις. Κατ' αὐτάς εἶναι ὑποχρωμένη νά χρησιμοποιῇ γλωσσικόν ἰδίωμα πεποιημένον, ἐμφανίζον νόθα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα ἐπιρροῶν ἀρχαιοελληνικῶν, νεοελληνικῶν καὶ ἀλλογλώσσων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀπηρτίσθη τὸ κρᾶμα τὸ ἀποκαλούμενον « ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ κράτους ». Ἡ ἐπισημότης αὐτοῦ τοῦ ιδιώματος ἐπέβαλεν ἀναγκάσει τὴν « ἐκμάθησιν » του καὶ τὴν χρῆσιν του καὶ εἰς ἄλλας ἐκδηλώσεις « ἡμιεπισήμους ». Τοιοῦτοτρόπως ὁ Ἕλλην ἀναγκάζεται νά « μάθῃ » αὐτὴν τὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία θεωρεῖται γλῶσσα « του », εἰς τὸ σχολεῖο καὶ μὲ μεθόδους ἐκμάθησεως τῶν ξένων γλωσσῶν. Τὰ πνεύματα ἐξαλίσθησαν, αἱ γλῶσσαι ἐσυγχίσθησαν καὶ ὡς αὐτονόητον ἀποτέλεσμα ἐπῆλθεν ἡ ἀγραμματοσύνη μεγάλων στρωμάτων λαοῦ, τυχόντων καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως. Αὐτὸ τοῦτο τὸ σύνταγμα ἔχει πρώτης λαμπρότητος γλωσσικούς μαργαρίτας. Καὶ ὡς νά μὴ ἔφθανεν ἡ γλωσσικὴ αὐτὴ δουλεία εἰς τὴν ἐπίσημον μορφήν, ὡς νά μὴ ἔφθανον αἱ ἄλλαι μορφαὶ δουλείας, τὰς ὁποίας κατεργάζεται τὸ σύνταγμα διὰ τὸν ἐλληνικὸν λαόν, καθιεροῦται δι' αὐτοῦ καὶ ἐκπαιδευτικὴ δουλεία, ὀριζομένου ὅτι τὸ ἀκάθαρτον τοῦτο γλωσσικόν ἰδίωμα τὸ κατ' εὐφημισμὸν ἀποκαλούμενον « καθαρεύουσα », θά εἶναι (ἄρθρ. 6) καὶ ἡ γλῶσσα τῆς ἐκπαιδεύσεως.

## E. ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.

Πρόδηλος εἶναι ἡ προσπάθεια εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο νά περιστείλῃ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως καὶ ἐπιτηδείως τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα. Ὁρισμένοι μὲν διατάξεις του εἶναι ἀντιγραφὴ τῶν παλαιῶν ἐνῶ ὅλοι σχεδὸν αἱ νέαι θεσπίζουν προσθέτους περιορισμούς τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν. Τὰς ἐξαγγέλλουν μὲν κατ' ἀρχήν, ἀλλ' ἐν συνεχείᾳ εἰσάγουν περιορισμούς καὶ ἐξαίρέσεις πού ἐξικινοῦνται πολλάκις μέχρι τῆς οὐσιαστικῆς των ἀναιρέσεως. Εἶναι δέ χαρακτηριστικόν ὅτι οὐδεμία κατεβλήθη προσπάθεια προσαρμογῆς τῶν περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων διατάξεων πρὸς τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τῆς χώρας. Ἠγνοήθησαν ὄχι μόνον αἱ κατευθυντήριοι γραμμαὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως Δικαιωμάτων τῶν Ἑνωμένων Ἑθνῶν (1948) ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ

Σύμβασις τῆς Ρώμης τοῦ 1950 ἡ ὁποία ἔχει ἄμεσον δεσμευτικὸν χαρακτῆρα ἐναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

1. Εἰς τὸ ἄρθρον 14, περί τύπου :

α) εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἐπιτρέπεται κατάσχεσις τοῦ ἐντύπου προστίθενται καὶ αἱ « ἀποκαλύψεις » ὅχι μόνον τῶν στρατιωτικῆς σημασίας κινήσεως τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν ὁχυρώσεων, ὡς εἰς τὸ ἄρθρον 14 τοῦ συντάγματος τοῦ 1952, ἀλλὰ καὶ « τῆς ὁργανώσεως, συνθέσεως, ἐξοπλισμοῦ καὶ διατάξεως » τῶν ἐνόπλων δυνάμεων Οὐτῶ οὐδεὶς θὰ δύναται νὰ γνωρίζῃ ὅ, τιδήποτε σχετίζεται πρὸς τὸ λεγόμενον « ἐνοπλον τμήμα τοῦ ἔθνους », τὸ ὅποιον, μέ ἄλλας διατάξεις, περὶ τῶν ὁποίων κατωτέρω, ἀποσχετίζεται ἀπὸ τὸ ἔθνος καὶ καθίσταται αὐτόνομος δύναμις ἐν τῷ κράτει, δρῶσα ἐν μυστικότητι καὶ ἀνελέγκτως, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν.

β) Ὡς νὰ μὴν ἦρουν αἱ εἰς ἃς ἐπιτρέπεται κατάσχεσις ἐφημερίδων κλπ. περιπτώσεις δημοσιεύματος τὸ ὅποιον εἶναι « προφανῶς στασιαστικὸν ἢ ἀποτελεῖ πρόκλησιν εἰς διάπραξιν ἐγκλήματος ἐσχάτης προδοσίας » προστίθενται καὶ αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς τὸ δημοσίευμα « σκοπεῖ εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος ἢ τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ καθεστώτος ἢ ἀποβλέπει ὅπωςδὴποτε εἰς τὴν προβολὴν ἢ διάδοσιν πρὸς πολιτικὴν ἐκμετάλλευσιν ἀπόψεων ὁργανώσεων καὶ πολιτικῶν κομμάτων τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν ἐκτὸς νόμου. Τὸ « ὅπωςδὴποτε » δύναται νὰ ἀπολήξῃ ὥστε νὰ ἀπαγορεύεται ἡ δημοσίευσις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔργων κοινωνιολόγων καὶ στοχαστῶν ἀρχαίων καὶ συγχρόνων, ἀπλῶς καὶ μόνον διότι συμβαίνει νὰ συμπίπτουν μέ τὰς ἀπόψεις διαλελυμένων ὁργανώσεων, μέ ἀποτέλεσμα νὰ καθίσταται ἀδύνατος ἡ πάλῃ τῶν ἰδεῶν, βασικόν στοιχεῖον τῆς Δημοκρατίας.

Τὸ ἄρθρον 14 παρ. 5 ὁρίζει ἀκόμη ὅτι τὸ « δικαστήριον ἐπὶ δευτέρας ἐντὸς πενταετίας καταδίκης ἐπὶ οἰουδήποτε διὰ τοῦ τύπου διαπραχθέντος ἀδικήματος καὶ διὰ τὸ ὅποιον ἐπιτρέπεται κατάσχεσις (παρ. 4) ἢ ἅπτεται τοῦ ἰδιωτικοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ βίου, (παρ. 9) διατάσσει τὴν ὀριστικὴν ἢ προσωρινὴν παῦσιν τῆς ἐκδόσεως ».

Ὅλα αὐτὰ αἱ νέαι, ἀλλὰ καὶ τὸ σύνολον τῶν προστατευτικῶν τῆς ἐλευθεροτυπίας διατάξεων τοῦ ἁρθρου 14 καθιστοῦν τὴν ἐν γένει ρύθμισιν τοῦ θέματος κυριολεκτικῶς καταθλιπτικὴν καὶ δημιουργοῦν ἐν κλίμα μονίμου οἰονεὶ ψυχολογικῆς βίας ἐπὶ τῶν δημοσιογράφων, ἐκδοτῶν, συγγραφέων κλπ. οἰουδήποτε ἐντύπου ὥστε νὰ μὴ τολμοῦν νὰ ἀντιτίθενται πρὸς τὰς ἀπόψεις τῶν κρατούντων. Ἐάν εἰς τὴν τοιαύτην ρύθμισιν προστεθῇ ἡ παλαιότερα διάταξις τῆς παρ. 14 τοῦ ἁρθρ. 14 Συντ. καθ' ἣν « αἱ προστατευτικαὶ τοῦ τύπου διατάξεις (ὡς π.χ. ἡ ἀπαγόρευσις προληπτικῆς λογοκρισίας) δέν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν ἄλλων περισσότερον συγχρόνων καὶ μαζικῶν μέσων μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως, ὡς εἶναι οἱ κινηματογράφοι, τὰ δημόσια θεάματα, ἡ φωνογραφία, ἡ ραδιοφωνία, ἡ τηλεόρασις κλπ. », καθίσταται πρόδηλον τὸ πλασματικὸν τῆς συνταγματικῆς προστασίας τῆς ἐλευθέρας δημοσιεύσεως τῶν στοχασμῶν.

2. Ἄρθρον 15.

Τὸ « σχέδιον Μητρέλια », ἄρθρ. 10, ἐπέτρεπεν ὅπως ἡ « δικαστικὴ ἀρχή », δηλαδὴ ὅχι μόνον τὰ δικαστήρια ἀλλὰ καὶ αἱ ἀνακριτικά καὶ αἱ ἐνεργοῦσαι προανάκρισιν ἀστυνομικαὶ ἀρχαί, νὰ μὴ δε-

σμεύονται από τό απόρρητον τῆς δι' ἐπιστολῶν, τηλεγραφημάτων καί τηλεφωνημάτων ἐπικοινωνίας. Ἡ ἱεροεξεταστική αὐτῇ διάταξις δέν εἶχε περιληφθῇ εἰς τό προηγούμενον « κυβερνητικόν » σχέδιον, ἐπ' αὐτῇ ἐκτελεσθῇ ὅμως ἤδη διὰ τοῦ νέου ἄρθρου 15. Οὕτω, συνταγματικῶς καθιεροῦται ἡ παρακολούθησις τῶν τηλεφωνημάτων καί ἡ λογοκρισία τῶν ἐπιστολῶν, « διὰ λόγους ἐθνικῆς ἀσφαλείας καί δημοσίας τάξεως ».

3. Ὁ διὰ τοῦ ἄρθρου 18. περιορισμός τοῦ δικαιώματος τοῦ συνέρχεσθαι εἶναι ἀκόμη ἐντονώτερος. Οὕτω διὰ νέων διατάξεων : α) Θεσπίζεται ὑποχρέωσις γνωστοποιήσεως εἰς τήν ἀστυνομίαν πρό 48 ὥρων τῶν δημοσίων ἐν γένει (ἄρα καί τῶν ἐν κλειστῷ χώρῳ) συναθροίσεων, β) ὁρίζεται ὅτι αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύνανται νά ἀπαγορευθοῦν ἂν ἐκ τούτων ἐπικεῖται κίνδυνος ὅχι μόνον εἰς τήν δημοσίαν ἀσφάλειαν (ὡς ὥριζε τό ἄρθρ. 10 Συντ. 1864, 1911, 1952) ἀλλ' ἀπλῶς εἰς τήν δημοσίαν τάξιν. Ἐκεῖ ὅμως δύναται νά ἀναχθῇ ἡ διατάραξις τῆς κυκλοφορίας, κοινῆς ἡσυχίας κ.λ.π.

4. Ἀναλόγου αὐστηρότητος εἶναι καί αἱ διὰ τοῦ ἄρθρου 19 θεσπιζόμενοι νέοι περιορισμοί τοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταιρίζεσθαι, Συγκεκριμένως : α) Προστίθεται διάταξις καθ' ἣν « ἀπαγορεύεται πᾶσα ἔνωσις προσώπων τῆς ὁποίας ὁ σκοπός ἢ ἡ δρᾶσις στρέφεται κατά τῆς ἐθνικῆς ἀκεραιότητος, ἢ τοῦ πολιτεύματος, ἢ τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος, τῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους ἢ τῶν πολιτικῶν καί ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν. Αὕτη διαλύεται διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ». Πρέπει νά τονισθῇ ὅτι οἱ ὡς ἄνω σκοποί, πρός ἐπίτευξιν τῶν ὁποίων ἀπαγορεύεται ἡ ἄσκησις τοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταιρίζεσθαι, δέν εἶναι μόνον καθ' ἑαυτούς ἀκαθόριστοι, ρευστοῦ περιεχομένου καί ἐπιδεκτικοί αὐθαιρέτου ἐκτιμήσεως, ἀλλ' ἐπὶ πλέον δέν εἶναι σκοποὶ παράνομοι οὔτε ἡ σχετικὴ δρᾶσις ἀποτελεῖ παράβασιν νόμων. Τοῦτο σαφῶς προκύπτει ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἀπὸ τήν ἐπομένην παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 19 καθ' ἣν « συνεταιρισμός διαλύεται ἔνεκα παραβάσεως τῶν νόμων ».

β) Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀπεργίας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καί τῶν ὑπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. ἡ ὁποία εἶχε θεσπισθῇ διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 (ἄρθρον II παρ. 4) ἐπεκτείνεται καί εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων (π.χ. ΔΕΗ, ΟΤΕ κλπ.).

γ) Τέλος ἐντελῶς ἀπροσχημάτιστος καί σκαιά εἶναι ἡ κατ' οὐσίαν κατάργησις τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας διὰ τῆς διατάξεως τῆς παρ. 5 τοῦ ἄρθρου 19, καθ' ἣν « ἀπαγορεύεται ἡ ἀπεργία διὰ πολιτικούς σκοπούς ἢ ἄλλους ξένους πρός τὰ ὕλικά καί ἠθικά συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων σκοπούς ». Βάσει τῆς νέας αὐτῆς διατάξεως οἱ κυβερνῶντες καί αἱ ἀστυνομικαὶ ἀρχαὶ θά ἔχουν τήν δυνατότητα νά χαρακτηρίσουν κάθε ἀπεργίαν πού τοὺς ἐνοχλεῖ, ὡς ἔχουσιν δῆθεν πολιτικούς σκοπούς ἢ νά κρίνουν, διὰ λογαριασμόν τῶν ἐργαζομένων, ὅτι αὕτη δέν ἐξυπηρετεῖ « τὰ ὕλικά καί ἠθικά συμφέροντά των » καί νά τήν ἀπαγορεύσουν...

5. Πρέπει ἐξ ἄλλου νά σημειωθῇ ἡ γενομένη προσθήκη εἰς τήν περί παιδείας διάταξιν τοῦ ἄρθρου 17 παρ. I. καθ' ἣν « ἡ διδασκαλία ἀποσκοπεῖ εἰς τήν ἠθικὴν καί πνευματικὴν ἀγωγὴν καί τήν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν νέων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀξιών τοῦ ἑλληνο-

χριστιανικού πολιτισμού ». 'Ενώ τό άρθρον 16 παρ. 2 του Συντ. 1952, εις τό όποιον διά πρώτην φοράν περιελήφθη ή διάταξις αύτη, ό καθορισμός των ως άνω σκοπων της διδασκαλίας άφεώρα μόνον τά σχολεία μέσης και στοιχειώδους εκπαιδευσεως, διά του νέου συντ. δέν εξαιρουνται και αυτά αι άνωτάται σχολαί. 'Εν τούτοις οι συντάκται του ώφειλον νά γνωρίζουν ότι εις αυτές δέν γίνεται ή πάντως δέν πρέπει νά γίνεται άπλώς διδασκαλία και μετάδοσις γνώσεων αλλά και επιστημονική έρευνα, ή ελευτέρα διεξαγωγή και εκμάθησις της όποιας δέν συμβιβάζεται μέ την ένταξιν αυτής εις τά πλαίσια οίωνδήποτε « ιδεολογικών κατευθύνσεων ». Διά της άνωτέρω διατάξεως του σχεδίου ή άστυνόμευσις της σκέψεως και ή δίωξις των αντιθέτων προς τό Κατεστημένον ιδεών επεκτείνεται και εις τάς άνωτάτας σχολάς μέ άποτέλεσμα την κατάλυσιν της ελευθερίας της επιστημονικής έρευνης και των προαγουσών την επιστήμην ιδεολογικών ζυμώσεων τοσοϋτον μάλλον καθ'όσον ή έννοια του « έλληνοχριστιανικού πολιτισμού » είναι άσαφής και άκαθόριστος και συνεπώς ένδέχεται νά χρησιμοποιηθῇ επιτηδείως προς καταχρηστικήν έφαρμογήν των σχετικών διατάξεων.

'Η ελευθερία της διδασκαλίας περιορίζεται επί πλέον και διά της διατάξεως της παρ. 6 του άρθρου 7 καθ'ήν εις ιδιώτας μή έστερημένους των πολιτικών δικαιωμάτων, επιτρέπεται κατόπιν άδείας της αρχῆς ή ίδρυσις σχολείων μόνον στοιχειώδους, μέσης και άνωτέρας εκπαιδευσεως, όχι δέ και άνωτάτων σχολών, υπό την έποπτείαν πάντοτε του κράτους. 'Εν τούτοις υπάρχουν διεθνούς φήμης τοιαῦται σχολαί εις άλλα κράτη τόσο εις ΗΠΑ όσο και εις Εύρώπην ως π.χ. ή London School of Economics, Université Libre de Bruxelles, Université Catholique de Louvain, Εύρωπαϊκά Κολλέγια κλπ.

6. Εις τό περί άτομικών δικαιωμάτων κεφάλαιον έντάσσεται ή διάταξις του άρθρου 23, διά της όποιας περιβάλλονται μέ τυπικήν ισχύν συνταγματικής διατάξεως διατάξεις νόμων άφορώσαι την προστασίαν των εκ της άλλοδαπῆς εισαγομένων εις την χώραν κεφαλαίων μή δυναμένου οϋτω του νομοθέτου νά καταργήσῃ αλλά μόνον νά τροποποιήσῃ αυτές και μάλιστα μόνον επί τά βελτίω διά τους κεφαλαιούχους του έξωτερικού.

### Κατάχρησις δικαιώματος

7. Μία νέα ιδιάζοντως χαρακτηριστική της εκτάσεως και έντάσεως του επιχειρουμένου περιορισμού των άτομικών ελευθεριών διάταξις του νέου συντ. άποτελοϋσα τό άποκορύφωμα του άνελευθέρου και αντιδημοκρατικού πνεύματός του, είναι ή διάταξις του άρθρου 24, καθ'ήν άπαγορεύεται ή καταχρηστική άσκησις των άτομικών δικαιωμάτων διά άγώνα έναντίον του κρατοϋντος πολιτεύματος ή κατά τρόπον άπειλοϋντα την έννικην άκεραιότητα ή την ασφάλειαν του κράτους (1). Τό Συνταγματικόν Δικαστήριον, έν περιπτώσει κατα-

(1) 'Η περιεχομένη εις τό πρώτον « κυβερνητικόν » Σχέδιον, και εις τό σχέδιον της 'Επιτροπῆς Μητρώλια έκφρασις... « έναντίον του πολιτεύματος της βασιλευομένης δημοκρατίας... » άντεκατεστάθη διά των λέξεων: « του κρατοϋντος πολιτεύματος ».

χρηστικής άσκήσεως τών άτομικών δικαιωμάτων, διατάσσει πλήν άλλων υπό τοῦ νόμου όριζομένων κυρώσεων τήν διαρκή ή επί ώρισμένον χρονικόν διάστημα στέρησιν τών αντίστοιχων άτομικών δικαιωμάτων.

Πρόκειται περί διατάξεως ή όποία δέν υπάρχει εις οὔδέν συνταγματικόν κείμενον φιλελευθέρας δημοκρατίας, μέ έξαίρεσιν τόν θεμελιώδη νόμον τής Δυτικῆς Γερμανίας (άρθρ. 18) όπου όμως έθεπίσθη τήν έπομένην τῆς ήττης εις τόν Β' παγκόσμιον πόλεμον διά νά αποκλείση τήν άναβίωσιν τοῦ ναζισμού καί φασισμού, δηλαδή διά λόγον άντίστροφον εκείνου διά τόν όποιον προτείνουν τήν θέσπισίν της οί « συνταγματολόγοι » τῆς χούντας.

Άλλωστε οί λόγοι οί όποιοι στοιχειοθετοῦν τήν καταχρηστικήν άσκησιν άτομικοῦ δικαιώματος κατ'άρθρον 24 συνταγ. είναι πολύ περισσότεροι καί διαφορετικοί τοῦ μόνου λόγου διά τόν όποιον κατ'άρθρ. 18 τοῦ γερμανικοῦ συντάγματος 1949 θεωρεῖται υπάρχουσα κατάχρησις, όταν τις άγωνίζεται « κατά τῆς φιλελευθέρας δημοκρατικῆς συνταγματικῆς τάξεως », δηλαδή μόνον κατά τοῦ πολιτεύματος. Κατά τό άρθρον 24 συντ. τοῦτο συμβαίνει όταν άποσκοπεῖται ή άνατροπή (δι'οίονδῆποτε καί όχι μόνον διά βιαιών μέσων) όχι μόνον τοῦ πολιτεύματος καθ'έαυτό αλλά καί όταν άπειλοῦνται αἱ άτομικάί έλευθερίαι ή « έθνική ανεξαρτησία » ή ή « έδαφική άκεραιότης τοῦ κράτους » (πρβλ. άρθρ. 58, περί πολιτικῶν κομμάτων όπου όμως χρησιμοποιοῦνται άντιστοίχως οί όροι « έδαφική άκεραιότης » καί « δημοσία ασφάλεια »). Πρόκειται περί άκαθορίστων έννοιών αἱ όποῖαι είναι επιδεικτικά εὐρυτάτης, έλευθέρας καί έν πολλοῖς αὐθαίρετου εκτιμήσεως, μέ άναπόφευκτον άποτέλεσμα τήν άθέλητον ή ήθελημένην καταχρηστικήν έν μέρος τών κρατούντων έφαρμογήν τῆς περί καταχρηστικῆς άσκήσεως άτομικών δικαιωμάτων διατάξεως. Έξ άλλου πρέπει νά ύπομνησθῇ έν προκειμένῳ ότι ή άσκησις όλων τών άτομικών δικαιωμάτων ρυθμίζεται καί περιορίζεται διά νόμου τοῦ όποίου ή παράβασις συνεπάγεται ποινικάς καί άλλας κυρώσεις. Έπομένως κατ'αὐτόν τόν τρόπον προστατεύονται τά ως άνω έννομα άγαθά όταν καί όπως ο νόμος όρίζει.

Έν πάσει περιπτώσει είναι έξ άντικειμένου άκρως δυσχερής ο τρόπος έφαρμογῆς τῆς επιβαλλομένης υπό τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου « στερήσεως » (ένδεχομένως δέ « διαρκούς » δηλαδή ίσοβίου) ενός άτομικοῦ δικαιώματος. Οὔτω π.χ. δέν θά ισχύουν δι'έν συγκεκριμένον πρόσωπον στερηθέν τοῦ δικαιώματος τοῦ ασύλου τῆς κατοικίας ή τοῦ συνέρχεσθαι (άρα καί τῆς ιδιωτικῆς συναθροίσεως) κ.ο.κ. οί κατά νόμον περιορισμοί τών άστυνομικῶν όργάνων άπέναντί του. Έν τούτοις αἱ άτομικάί έλευθερίαι είναι μεταξύ των άλληλένδετοι καί συνεπώς δέν είναι νοητόν πώς θά εύρίσκεται τις οίονει νομικῶς άπροστάτευτος ως πρός μίαν άτομικήν έλευθερίαν, τῆς όποίας έστέρηθη λόγω καταχρηστικῆς άσκήσεώς της, χωρίς ταυτοχρόνως, έμμέσως καί άναγκαίως, νά παρεμποδίζεται εις τήν άσκησιν άλλων δικαιωμάτων του τά όποια όμως δικαιούται νά άσκή. Τό ζήτημα καθίσταται περιπλοκώτερον εις τάς περιπτώσεις τών άτομικών δικαιωμάτων όμαδικῆς δράσεως (συνέρχεσθαι, συνεταιρίζεσθαι) όποτε λόγω συμμετοχῆς ενός έστερημένου τοῦ συγκεκριμένου δικαιώματος ένδέχεται νά προσβληθῇ κατ'άντανάκλασιν καί τό δικαίωμα τών άλλων δι'έπεμβάσεων τῆς αρχῆς, έπιτρεπτῶν μέν δι'έκεῖνον, άνεπιτρέπτων όμως διά τούτους.

Παραλλήλως, προκύπτουν καί πλεῖστα άλλα προβλήματα έν τών εκατοντάδων ή καί χιλιάδων άτομικών περιπτώσεων « καταχρη-

στικής άσκήσεως άτομικού δικαιώματος» αί όποιαι ένδέχεται νά προκύψουν. Εϋλόγως τίθεται τό έρώτημα είναι δυνατόν νά τεθούν υπό τήν κρίσιν του ένός καί μοναδικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, επιφορτιζομένου ήδη καί μέ άλλας τόσον σοβαράς άρμοδιότητας. "Η θά πρέπει λοιπόν ή κρίσις του επ'αϋτών νά γίνεται εκ των ένόντων, πρόχειρος, βεβαιασμένη καί επιπολαιά, στηριζομένη εις άπλās βεβαιώσεις άστυνομικών οργάνων, μέ άποτέλεσμα νά στερηται τις, κατόπιν συνοπτικής διαδικασίας, των θεμελιωδεστερων δικαιωμάτων του ως ανθρώπου, ή θά πρέπει αί υποθέσεις νά χρονίζουν μέ άποτέλεσμα νά παρατείνεται ή « προδικαστική έκκρεμότης » εις βάρος του άτόμου συνεπαγομένη άναστολήν — καί κατά συνέπειαν προσωρινήν στέρησιν των άτομικών δικαιωμάτων του υπό κατηγορίαν καταχρηστικής των άσκήσεως εύρισκομένου πολίτου. Τοιουτοτρόπως ό πολιτικός θάνατος τόν όποιον άπαγορεύει τό σύνταγμα (« δέν επιβάλλεται », βλ. άρθρ. 11 παρ. 3) επιβάλλεται ήδη έμμέσως καί κατά τρόπον « συγκεκαλυμμένον ». Έξ άλλου καί έν προκειμένω θά δύναται τό Συνταγματικό Δικαστήριο νά στερήση του δικαιώματος του συνέρχεσθαι ή του συνεταιρίζεσθαι μίαν πολιτικήν οργάνωσιν ή νά τής στερήση τό δικαίωμα τής εκδόσεως έφημερίδος, επί τῷ λόγω ότι ύπεστήριξε π.χ. τό άσύμφορον τής ένώσεως τής Κύπρου μετά τής Έλλάδος, καί κατά ταϋτα επεβουλεύθη τήν εθνικήν (άρθρ. 24 παρ. 2) άκεραιότητα τής χώρας. Εϋχερώς καταλήγει τις εις τό συμπέρασμα ότι πάντα ταϋτα σημαίνουν τήν καταδίωξιν πάσης ιδέας αντίθετου με τās πεποιθήσεις των μελῶν του άριστοκρατικού σώματος του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Πῶς ὅμως συμβιβάζονται αϋτά μέ τās « δημοκρατικές παραδόσεις » του προοιμίου καί τās αρχάς τής « δημοκρατίας » του άρθρου 2 του νέου συντάγματος; Κατόπιν των άνωτέρω είναι προφανές ότι διά τής περί καταχρηστικής άσκήσεως δικαιώματος διατάξεως του άρθρου 24 οϋσιαστικῶς άναιρεϊται έμμέσως καί αϋτή ή πενιχρά προστασία των άτομικών δικαιωμάτων, εις όσα σημεία παρέμεινεν άλώβητος από εξαίρέσεις καί παρεκκλίσεις, άμέσως θεσπιζομένης διά του « συντάγματος ».

## 8. ΚΗΡΥΞΙΣ ΧΩΡΑΣ ΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ

Τήν ὅλην ζοφεράν εικόνα τής ύποτιθεμένης συνταγματικής προστασίας των άτομικών δικαιωμάτων, ως τήν ρυθμίζει τό νέον σύνταγμα, έρχεται νά ολοκληρώση τό άρθρον 25, τελευταϊον του κεφαλαίου τούτου. Διά των διατάξεων αϋτου « εκσυγχρονίζεται », δηλαδή απαλλάσσεται παντός ίχνους φιλελευθέρας καί δημοκρατικής ρυθμίσεως καί ό θεσμός τής κηρύξεως τής καταστάσεως πολιορκίας καί τής άναστολῆς τής ισχύος των κυριωτέρων άτομικών δικαιωμάτων.

Συγκεκριμένως α) ένῳ κατά τό Σύντ. 1911 τό Β.Δ. περί θέσεως εις έφαρμογήν του νόμου « περί καταστάσεως πολιορκίας » (στρατιωτικού νόμου) εξέδιδετο « άδεία τής Βουλῆς », μετά προηγουμένην δηλαδή απόφασιν αϋτῆς, κατά δέ τό Σύντ. 1952 άνεκοινοϋτο εις τήν Βουλήν « άνυπερθέτως » κατά τήν πρώτην μετά τήν δημοσίευσίν του συνεδρίασιν « πρός έγκρισιν ή άρσιν », ήδη κατά τό σύντ. (άρθρον 25,) άπλῶς άνακοινοϋται εις τήν Βουλήν, ή όποία τοιουτοτρόπως οϋτε προληπτικόν οϋτε κατασταλτικόν έλεγchon άσκει. Εις περίπτωσην έσωτερικών κατά τά άνωτέρω κινδύνων τό Β. Δ / γμα τίθεται υπ'όψιν του Συμβουλίου του "Εθνους, προστίθεται δέ ότι « άν τοϋτο δέν συμφωνή,

τό Β. Δ/γμα δύναται νά ἐκδοθῇ ἀλλ' ἢ Βουλῇ, ὑποχρεωτικῶς ἐπὶ τούτῳ συγκιλούμενη ἐντός 20ημέρου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του καὶ ἂν ἐτι ἔχει διαλυθῇ, δύναται ν' ἀποφασίσῃ διὰ ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς τήν ἄρσιν αὐτοῦ ». β) 'Εκτός ἄλλων εἶναι χαρακτηριστικόν ὅτι ἡ ἀποῦσα Βουλῇ συνεκαλεῖτο ἐντός πέντε ἡμερῶν, κατὰ τό σύντ. 1911, ἐντός 10 ἡμερῶν κατὰ τό σύντ. 1952, ἤδη δέ κατὰ τό σύντ. συγκαλεῖται ἐντός 20 ἡμερῶν. Παρατείνεται δηλαδή ὁλοέν' καὶ περισσότερον, ἀντὶ νά συντέμνεται, ἡ προθεσμία συγκλήσεως τῆς Βουλῆς ὅπως θά ἐδικαιοῦτο νά ἀναμένη τις ἐν ὅψει τῆς προϋούσης βελτιώσεως, ἐπιταχύνσεως καὶ πολλαπλασιασμοῦ τόσον τῶν μέσων τηλεπικοινωνίας διὰ τήν εἰδοποίησιν τῶν βουλευτῶν, ὅσον καὶ τῶν μέσων συγκοινωνίας διὰ τήν ἀφίξιν των εἰς Ἀθήνας. γ) 'Ενῶ κατὰ τό σύνταγμα τοῦ 1911 καὶ τοῦ 1952 ἡ σύγκλησις τῆς Βουλῆς ἔδει νά γίνεται διὰ τοῦ αὐτοῦ Β. Διατάγματος δι' οὗ ἐκηρύσσεται ἡ κατάστασις πολιορκίας καὶ ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος αὐτοῦ, εἰς περίπτωσιν δέ συγκλήσεως Βουλῆς διαλελυμένης ἡ βουλευτικὴ ἀσυλία τοῦ ἄρθρ. 63 ἴσχυεν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ, ἤδη τό Σύνταγμα δέν περιέχει τοιαύτας διατάξεις, εἶναι δέ τοῦτο ἐνδεικτικὸν τῶν δυνατοτήτων αὐθαιρεσίας αἱ ὅποιαι οὕτω παρέχονται εἰς τοὺς κυβερνῶντας. 'Ενῶ μέχρι τοῦδε προεβλέπετο ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ περὶ κηρύξεως τῆς καταστάσεως πολιορκίας Β. Δ/τος αἱρεται αὐτοδικαίως εἰς πᾶσαν περίπτωσιν πλην τῆς τοῦ πολέμου μετὰ διήμενον, τό Σύνταγμα ὁρίζει ὅτι τοῦτο θά συμβαίνει « μετὰ τρίμηνον ».

'Επομένως διὰ τήν κήρυξιν τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου ἀρκεῖ ἡ συμφωνία βασιλέως, Κυβερνήσεως καὶ Συμβουλίου τοῦ 'Εθνους. Τοῦ τελευταίου ἡ συγκατάθεσις θά ἐξασφαλίζεται εὐκόλως, ἐφ' ὅσον ὁ Πρωθυπουργὸς μαζί μέ τόν 'Αρχιστράτηγον καὶ τόν Πρόεδρον τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ἢ τόν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς, θά σχηματίζουν τήν πλειοψηφίαν. 'Η ἐκάστοτε κυβέρνησις θά δύναται πάντοτε νά ἐπιβάλλῃ, ἐφ' ὅσον κινδυνεύει, ἔκτακτα μέτρα, ἡ δέ χώρα θά τελῇ μονίμως ὑπὸ τήν σκιάν τοιαύτης ἀπειλῆς.

9. Τό περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων κεφάλαιον ἀκολουθεῖται ἀπὸ κεφάλαιον « ρυθμίζον » τὰ κοινωνικά καὶ οἰκονομικά δικαιώματα καὶ καθήκοντα (ἄρθρ. 26-29).

Τό κεφάλαιον τοῦτο περιέχει μέν ραψωδικὰς τινὰς ἐκφράσεις περὶ προστασίας τοῦ γάμου καὶ τῶν πολυτέκνων καὶ τῶν θυμάτων τοῦ πολέμου, περὶ μερίμνης τοῦ κράτους πρὸς ἐξασφάλισιν ἀπασχολήσεως καὶ ἐξευρέσεως τῶν ἐργαζομένων, ὡς καὶ πρὸς δημιουργίαν κινήτρων οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἐκφράσεις αἱ ὅποιαι δέν περιέχουν οὔτε κανόνες, οὔδ' ἐκείνους συγκεκριμένους κατευθύνσεις. "Αλλωστε τὰ κοινωνικά δικαιώματα δέν εἶναι τόσο θέμα συνταγματικῶν διακηρύξεων, ὅσον ὑπάρξεως συγκεκριμένης κοινωνικῆς νομοθεσίας καὶ διαθέσεως τῶν σχετικῶν πόρων.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 28, ἡ ὁποία, ἐνῶ ἐκ πρώτης ὀψεως δίδει τήν ἐντύπωσιν ὅτι ἐπιδιώκει τήν ἐνίσχυσιν τῆς παρεμβάσεως τοῦ κράτους εἰς τήν οἰκονομίαν, εἰς τήν οὐσίαν ὁμως, μέ τήν ἡπιωτάτην διατύπωσιν τῆς οὐδόλως ἀπομακρύνεται τοῦ καθεστῶτος τῆς φιλελευθέρως κατὰ βάσιν οἰκονομίας. « Τό Κράτος μεριμνᾷ » κατὰ τό ἐν λόγῳ ἄρθρον, διὰ τήν δημιουργίαν προϋποθέσεων, ὥστε νά παρέχεται ... ἡ εὐχέρεια τῆς βελτιώσεως τῶν ὄρων διαβιώσεως τοῦ λαοῦ ».

Τέλος εἰς τό ἐν λόγῳ κεφάλαιον, περιέχεται καὶ εἰδικὴ διάταξις

(άρθρ. 27 παρ. 3) επιτρέπущα τήν διά νόμου καθιέρωσιν «ἐπιτάξεως προσωπικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης» διάταξιν καθιερούσαν ἐμμέσως τήν ἀναγκαστικὴν ἐργασίαν τήν ὁποίαν, δῆθεν, ἀποκλείει ἡ παρ. 2 τοῦ αὐτοῦ άρθρου.

## ΣΤ.Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Παρά τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ κυβερνητικὸν σύνταγμα ἀπομακρύνεται κατὰ βάσιν ἀπὸ τὸ ἐντόνως μοναρχικοῦ χρωματισμοῦ σχέδιον Μητρέλια, μεγάλη ἀσάφεια ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπικρατεῖ ὡς πρὸς τὰς ἀρμοδιότητας τοῦ Βασιλέως.

Οὕτω ἐνῶ ὑπάρχουν διατάξεις αἱ ὁποῖαι μειώνουν πράγματι, τὰς πρότερον ὑφισταμένας ἀρμοδιότητάς του, ἄλλαι ἀντιθέτως τὰς ἐνισχύουν σημαντικῶς. Εἰς τήν πρώτην κατηγορίαν ὑπάγονται αἱ διατάξεις διὰ τῶν ὁποίων περιορίζεται (άρθρ. 43) τὸ δικαίωμα τῆς ἀπολύτου ἐκλογῆς τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν ὑπουργῶν ὡς καὶ τὸ δικαίωμα τῆς παύσεως τῆς Κυβερνήσεως, ὁρίζεται σαφῶς ὅτι ὁ βασιλεὺς ἄρχει τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἀλλὰ δέν τὰς διοικεῖ (άρθρ. 49), περιορίζεται εἰς ἀπλοῦν ἀναβλητικὸν τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 36 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952, ἀπόλυτον δικαίωμα ἀρνησικυρίας τῶν ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφιζομένων νόμων (άρθρ. 47, παρ. 2 τοῦ Συντάγματος), περιορίζονται ἀκόμη αἱ πρωτοβουλίαι τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἐν τῇ διοικήσει καὶ διαχειρίσει ὀργανισμῶν καὶ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων (άρθρ. 33 παρ. 2 Συντ).

Τοῦ παρέχεται ὅμως καὶ διὰ τοῦ «κυβερνητικοῦ Συντάγματος» — τήν διατύπωσιν τοῦ ὁποίου εἶναι φανερόν ὅτι ἐπηρεάσαν τὰ γεγονότα τῆς 13ης Δεκεμβρίου 1967 — καὶ ἀντίβαρον, διὰ τῆς συνταγματικῆς θεσπίσεως «Συμβουλίου τοῦ Ἑθνους» καὶ διὰ τῆς ἀξιώσεως ὅπως ὁ Πρωθυπουργὸς λογοδοτεῖ πρὸς τὸν βασιλέα.

Ἡ μοναρχικῆς προελεύσεως συνήθεια, ἐπιβίωσις τοῦ Conseil privé τοῦ μονάρχου (ἡ ὁποία πάντως δέν συμβιβάζεται μέ τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα τῆς κυβερνήσεως), τῆς συγκλήσεως τοῦ λεγομένου Συμβουλίου τοῦ Στέμματος, μετωνομασθέντος ἤδη εἰς «Συμβούλιον τοῦ Ἑθνους» καθίσταται τὸ πρῶτον παρ' ἡμῶν, ἐν ἔτει 1968, συνταγματικὸς θεσμὸς προβλεπόμενος ὑπὸ τοῦ άρθρου 54 τοῦ «Συντάγματος». Τὸ Συμβούλιον τοῦτο, προεδρευόμενον ἀπὸ τὸν βασιλέα, ὁ ὁποῖος, καθ' ὠρισμένας διατάξεις ἀποφασίζει ἀφοῦ τὸ ἀκούσει, ἀκούσει δηλαδὴ καὶ ἑαυτόν, (π.χ. ἄρθρον 43 παρ. 1 — παῦσις κυβερνήσεως — ἄρθρον 43 παρ. 3 καὶ 4 — διορισμὸς Πρωθυπουργοῦ — ἄρθρ. 46 διάλυσις Βουλῆς), ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Πρωθυπουργόν, τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς, τοὺς ἀρχηγούς τῶν δύο ἰσχυροτέρων ἐν τῇ βουλῇ κομμάτων, τὸν Πρόεδρον τοῦ συνταγματικοῦ δικαστηρίου καὶ τὸν Ἀρχηγόν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

Εἶναι φανερόν ὅτι διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἑθνους, ἐπιδιώκεται νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τήν τυχόν μὴ ἀρεστήν εἰς τοὺς πράγματι κρατοῦντας τήν ἐξουσίαν, κυβέρνησις πολιτικὴ διάφορος τῆς ἰδικῆς τῆς, χρησιμοποιουμένων ὡς ὀργάνων καὶ ὑποκινήτων τῆς πολιτικῆς ταύτης, προσώπων ξένων πρὸς τήν πολιτικὴν ἀνευθύναν, καὶ ἱεραρχικῶς ὑποκειμένων εἰς τήν Κυβέρνησιν. Τί ἔχει νὰ εἴπῃ ἐπὶ πολιτικῶν θεμάτων ὁ Ἀρχιστράτηγος, τοῦ ὁποίου ἡ γνώμη θὰ εἶναι βαρύνουσα λόγῳ τῆς ὀλιγομελοῦς συνθέσεως τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἑθνους, ὁ δὲ γηραιὸς «πρόεδρος τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου» τί νέον θὰ

είσαγάγη εις τήν πολιτικήν ζωὴν τῆς χώρας; Τό ἀποτέλεσμα θά εἶναι ὅτι οἱ ψῆφοι τῶν δύο προαναφερθέντων ἐξωπολιτικῶν προσώπων θά ἐπηρεάζουν τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἑθνους καί τοιοῦτοτρόπως θά καθορίζουν τὰς ἐξελίξεις τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς χώρας.

Τό μοναρχικόν στοιχεῖον τοῦ πολιτεύματος καθίσταται κυριολεκτικῶς προκλητικόν διὰ τῆς ἐν ἄρθρῳ 89 παρ. 1 τοῦ συντάγματος καθιερώσεως τῆς εὐθύνης τοῦ Πρωθυπουργοῦ καί ἐμμέσως τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τήν ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς τῆς, ὅχι μόνον ἐναντι τῆς Βουλῆς ἀλλὰ καί ἐναντι τοῦ κληρονομικοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος. « Ὁ Πρωθυπουργός ἐξασφαλίζει τήν ἐνότητα τῆς Κυβερνήσεως καί κατευθύνει τὰς ἐνεργείας αὐτῆς πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς τῆς, εὐθύνεται δέ διὰ τήν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐνώπιον τῆς Βουλῆς καί τοῦ Βασιλέως ». Κατ'αὐτόν τόν τρόπον καθιεροῦται, ἐμμέσως ἀλλὰ σαφῶς, ὁ κανὼν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐξαρτᾶται ὅχι μόνον ἀπὸ τήν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς (ὡς ὥριζε τό καθιεροῦν τό κοινοβουλευτικὸν σύστημα ἄρθρ. 78 Συντ. 1952, ἐπαναλαμβάνει δέ τό ἄρθρον 93 τοῦ συντ.) ἀλλὰ καί ἀπὸ τήν ἐμπιστοσύνην τοῦ Βασιλέως. Ὁ Βασιλεὺς δικαιούται οὕτω νά ἀσκῇ ὅχι μόνον ἐλεγχον νομιμότητος καί δὴ συνταγματικότητος τῶν κρατικῶν πράξεων αἱ ὁποῖαι ἐκδίδονται μέ τήν ὑπογραφὴν του ἀλλὰ καί ἀποφασιστικόν ἐλεγχον σκοπιμότητος ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ἐφ'ὅσον δέ διαφωνεῖ πρὸς αὐτήν, θά δύναται, ὡς εἶναι ἐπόμενον, νά παύσῃ τόν Πρωθυπουργόν καί τήν Κυβέρνησιν, ἔστω καί ἂν ἔχουν τήν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς. Ἐν τούτοις εἰς τὰ δημοκρατικά κοινοβουλευτικά πολιτεύματα ἀρμόδιος νά κρίνῃ καί νά ἐλέγῃ — ὅπως καί νά καθορίζῃ καί νά κατευθύνῃ — τήν πολιτικήν τῆς Κυβερνήσεως, δέν εἶναι ὁ ἀνεύθυνος ἄρχων, ἀλλ' ἡ Βουλὴ καί ὁ Λαός. Ὁ Πρωθυπουργός καί οἱ ὑπουργοὶ δέν λογοδοτοῦν εἰς τόν Βασιλέα ἀλλ' εἰς τήν Βουλὴν καί εἰς τόν κυρίαρχον Λαόν. Ἡ συνταγματικὴ καθιέρωσις τῆς ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως εὐθύνης τοῦ Πρωθυπουργοῦ καί τῆς Κυβερνήσεως διὰ τήν πολιτικήν τῆς σημαίνει ἱστορικὴν ὁπισθοδρόμησιν εἰς ἐποχὴν τήν ὅποιαν ἄλλα κράτη ἔχουν ὑπερβῇ ἡδὴ πρό αἰῶνος. Οὕτω πῶς ἀναγνωρίζεται εἰς τόν κληρονομικόν, ἰσόβιον καί ἀνεύθυνον ἀνώτατον ἄρχοντα δικαίωμα νά ἐπεμβαίῃ ἐνεργῶς εἰς τήν διακυβέρνησιν τῆς χώρας, δηλαδή νά κυβερνᾷ; Πρόκειται κατ'οὐσίαν περὶ ἀναιρέσεως τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς καί ἐπιστροφῆς εἰς τό πολίτευμα τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας, ἐφ'ὅσον, κατ'αὐτόν τόν τρόπον, ἀναγνωρίζεται ὁ Βασιλεὺς ὡς φορεὺς ἰδιαιτέρας θελήσεως, ἱκανῆς νά ἀντιτάσσεται πρὸς τήν θέλησιν τοῦ Λαοῦ καί τῆς κυβερνήσεως τήν ὅποιαν αὐτός διὰ τῶν ἐκλογῶν ἀναδεικνύει.

Τοιοῦτοτρόπως, ὁ ἀνώτατος ἄρχων, ἐξακολουθεῖ νά παραμένῃ, λόγῳ τῆς ἀσφαλείας τῶν σχετικῶν διατάξεων, ὁ κύριος ρυθμιστικὸς παράγων τοῦ πολιτεύματος. Καί δυστυχῶς, τόσον κατὰ τό πρόσφατον ὅσον καί κατὰ τό ἀπώτερον παρελθόν, ἡ ἀσκησις ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν ἀνωτέρω ἀρμοδιοτήτων ἐγένετο πολλάκις κατὰ τρόπον καταχρηστικόν καί ὑπῆρξεν ἡ αἰτία ὀξυτάτων πολιτικῶν κρίσεων. Ἡ σύγκρουσις « ὑπευθύνου » κυβερνήσεως καί « ἀνευθύνου » ἀνωτάτου ἄρχοντος ὡς καί ἡ ἀντίθεσις τῆς πλειοψηφίας τῆς βουλῆς πρὸς τήν θέλησιν τοῦ τελευταίου ὠδήγησαν τήν χώραν μας εἰς πολιτικὰς ἀνωμαλίας μέ ἀνυπολόγιστους συνεπειάς, (διχασμός, πραξικόπημα 21ης Ἀπριλίου 1967 κ.α.).

Είναι προφανές ή προσπάθεια τών συντακτικῶν τοῦ σχεδίου ὅπως μειώσουν τήν νομικήν θέσιν τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος, τήν θέσιν τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας, τήν θέσιν τῶν βουλευτῶν, συνεπῶς νά ἐξασθενήσουν τήν δημοκρατικήν ἀρχήν, τήν ὁποίαν διακηρύττουν, μόνον μέ λόγους, ἐν ἄρθρῳ 2, παρ. 2.

Εἰδικώτερον :

Α) Ὡς πρός τό ἐκλογικόν σῶμα, δηλαδή τόν Λαόν ὑπό τήν στενήν τοῦ ὅρου ἔννοιαν, πού ἀποτελεῖ τό ἀνώτατον ὄργανον τοῦ κράτους εἰς ἐν δημοκρατικόν κατὰ βάσιν πολίτευμα ὡς τό τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας, πρέπει νά ἐπισημανθοῦν τά κάτωθι :

α) περιορίζεται διά τοῦ συντάγματος τό « κυριαρχικόν » δικαίωμα τοῦ Λαοῦ — ἐκλογικοῦ σώματος νά σχηματίζῃ καί νά ἐκφράζῃ ἐλευθέρως τήν θέλησίν του ὅσον ἀφορᾷ τήν διακυβέρνησίν του. Τοῦτο ἐπιχειρεῖται διά τοῦ ἄρθρου 58 τοῦ « Σύντ. » τό ὁποῖον ρητῶς προβλέπει περί τῶν πολιτικῶν κομμάτων, τά ὁποῖα καθίστανται, τό πρῶτον ἐν Ἑλλάδι, συνταγματικός θεσμός (μέχρι τοῦδε ὥριζε περί αὐτῶν μόνον ὁ ἐκλογικός Νόμος καί ὁ Κανονισμός τῆς Βουλῆς) ὅχι τόσον διά νά διασφαλισθῇ ἡ ἐλευθερία τῆς ἰδρύσεως καί λειτουργίας των, ὅσον διά νά τεθοῦν ὑπό ἑλεγχον. Εἰς τās παρ. 1 καί 2 τοῦ ἄρθρου τούτου ὀρίζεται ὅτι τά πολιτικά κόμματα ἰδρύονται ἐλευθέρως παρ' Ἑλλήνων πολιτῶν κεκτημένων τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν διά δέ τῆς δράσεώς των συμβάλλουσιν εἰς τήν ἐκφρασίν τῆς λαϊκῆς θελήσεως καί εἰς τήν προαγωγήν τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος. Ἡ ὁργάνωσις, τό πρόγραμμα καί ἡ δράσις τῶν κομμάτων διέπονται ὑπό δημοκρατικῶν ἀρχῶν. Ἐπιφυλάξεις δέον νά διατυπωθοῦν ὡς πρός τοὺς ἀνωτέρως σκοποὺς ἀορίστων διατάξεων, τῶν ὁποίων ἡ ἀσάφεια παρέχει δυνατότητα αὐθαίρετου ἐρμηνείας, ὡς εἶναι π.χ. ἡ περί συμβολῆς τῶν κομμάτων ὅχι μόνον εἰς τήν ἐκφρασίν τῆς λαϊκῆς θελήσεως, ἀλλά καί εἰς τήν προαγωγήν τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, « ὡς καί ἡ περί ρυθμίσεως διά νόμου » τοῦ τρόπου ἀναγγελίας τῶν ἰδρυομένων κομμάτων. Διά τῆς παραγράφου 5 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου ἀναιρεῖται ὅμως κατ' οὐσίαν ἡ ἐλευθέρη λειτουργία τῶν πολιτικῶν κομμάτων : « Πολιτικά κόμματα τῶν ὁποίων οἱ σκοποὶ ἢ ἡ δράσις τῶν μελῶν αὐτῶν ἀντιτίθενται ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἢ συγκεκριμένως πρὸς τό πολίτευμα ἢ τίνοισιν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ ὑφισταμένου κοινωνικοῦ καθεστώτος ἢ ἐκθέτουν εἰς κίνδυνον τήν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς χώρας ἢ τήν ἐν αὐτῇ δημοσίαν ἀσφάλειαν τίθενται ἐκτὸς νόμου καί διαλύονται δι' ἀποφάσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει, προβλέπων συγχρόνως καί τās συνεπείας τῆς διαλύσεως ».

Ἐπὶ πλέον, « τό καταστατικόν παντός κόμματος χρήζει τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, τό ὁποῖον κρίνει περί τῆς πρὸς τό σύνταγμα συμφωνίας τῶν διατάξεων αὐτοῦ. Ἄνευ οὕτω ἐγκεκριμένου καταστατικοῦ οὐδὲν κόμμα δικαιοῦται νά μετάσχῃ ἐκλογῶν ».

Ἐπὶ τῶν διατάξεων τούτων ἐπιβάλλονται αἱ ἀκόλουθοι παρατηρήσεις :

1. Γενικῶς, ἡ ἐλευθερία ἰδρύσεως καί λειτουργίας πολιτικῶν κομμάτων ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τά θεμελιώδη χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῆς φιλελευθέρας δημοκρατίας (δυτικοευρωπαϊκοῦ τύπου). Ἡ ἀπαγόρευσις καί ἡ διάλυσις πολιτικῶν κομμάτων ἀντιφάσκει πρὸς αὐτήν

ταύτην τήν έννοιαν τῆς φιλελευθέρας δημοκρατίας καί ἀποτελεῖ ἀρνη-  
σιν τοῦ ἑαυτοῦ τῆς. Τοῦτο ἔχει ἐπισημανθῆ καί ὑπό τῆς ἐλληνικῆς  
ἐπιστήμης τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου. Τονίζεται ὅτι εἶναι ἀντίθετος  
πρός τήν ἀρχήν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας (ἡ ὁποία καθιεροῦται καί διά  
τοῦ ἀρθροῦ 25 παρ. 2 τοῦ συντ.) « ἡ ἀπαγόρευσις τῆς πρὸς μεταβολήν  
τοῦ Συντάγματος νομίμου πρωτοβουλίας ὅσον καί ἡ ἀπαγόρευσις τῆς  
διαδόσεως ἰδεῶν αἱ ὁποῖαι τείνουν νά πείσουν τό « Ἔθνος », ὡς  
φορέα τῆς συντακτικῆς ἐξουσίας, περί τῆς ἀνάγκης ἢ τοῦ συμφέροντος  
τῆς μεταβολῆς... » Μόνον αἱ πράξεις δι' ὧν ἐπιδιώκεται ἡ ἄμεσος  
ἀρνησις τῆς βάσεως τοῦ πολιτεύματος δύνανται νά καταστοῦν ἀξιό-  
ποιοι, ἐπειδή δι' αὐτῶν ζητεῖται νά ὑποκατασταθῇ ἡ ὕλική βία εἰς  
τήν θέλησιν τῆς πλειοψηφίας τοῦ Λαοῦ. Ὁ Λαός, τὸ ὑναντίον, ἀπο-  
δεχόμενος τὰς προβαλλομένας ἰδέας, δύναται νά μεταβάλῃ, ἐκφράζων  
τήν « κυριαρχίαν » του, τήν ὁργάνωσιν τῶν ἐξουσιῶν καί ἐν γένει  
τό πολίτευμα. Ἡ παρακώλυσις τῆς δυνατότητος ταύτης ἀποτελεῖ  
μείωσιν τοῦ δικαιώματος αὐτοδιαθέσεως τοῦ Λαοῦ, τό ὅποιον ἀπο-  
τελεῖ τήν οὐσίαν τῆς κυριαρχίας του (Καθηγ. Ἀλ. Σβῶλος). Ἐξ  
ἄλλου τονίζεται ὅτι κατὰ τήν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τῶν  
σχέσεων μεταξύ ἀσφαλείας τοῦ κράτους καί ἐλευθερίας δέν πρέπει νά  
λησμονῇται ὅτι « ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία » εἶναι ἀδιαίρετος, ἡ δέ ἀφαί-  
ρεσίς της ἀπό ὠρισμένους δημιουργεῖ κινδύνους διά πάντας. Ἡ  
ἐλευθερία πού ἀξίζει δέν εἶναι τόσον ἡ ἐλευθερία τῶν συμφωνούντων,  
ὅσον ἡ ἐλευθερία τῶν διαφωνούντων... Ἐπὶ πλέον προκύπτει ζήτημα  
ἰσχύος αὐτῆς ταύτης τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας εἰς ἃς περιπτώσεις,  
ὑπό δημοκρατικόν καθεστώς, τίθεται φραγμός εἰς τήν ὑπό τοῦ λαοῦ  
ἀποδοχὴν ὠρισμένων ἰδεῶν ἢ πολιτικῶν προγραμμάτων, τοσοῦτο  
μᾶλλον καθ' ὅσον οὗτος ἀντλεῖ τό δικαίωμα ἐπιλογῆς ἐξ αὐτῆς ταύτης  
τῆς ιδιότητος του ὡς κυρίαρχου. Πράγματι εἰς ἐν δημοκρατικόν  
καθεστώς ὁ πρὸς οἰανδήποτε κατεύθυνσιν σχηματισμός τῆς λαϊκῆς  
θελήσεως δέν εἶναι νοητόν νά τίθεται ὑπό ἑλεγχον. Ὁ Λαός ὡς  
κυρίαρχος δύναται νά θέλῃ ὅτιδήποτε. Ἀρκεῖ ὅτι τό θέλει ». (Καθηγ.  
'Αρ. Μάνεσης).

2. Ἡ κυρίαρχος θέλησις τοῦ λαοῦ ἡ ἐκδηλουμένη διά τῆς συμπή-  
ξεως κομμάτων, ἥτοι τῆς ὁργάνώσεως τῶν ἐμφορουμένων ἀπό τήν  
αὐτὴν ἰδεολογίαν, τίθεται ὑπό τήν κηδεμονίαν τοῦ Συνταγματικοῦ  
Διαστηρίου, ὁργάνου ἀσκέτου πρὸς τήν λαϊκὴν κυριαρχίαν, ὡς μὴ  
ὑπέχοντος ὑποχρέωσιν λογοδοσίας πρὸς τόν Κυρίαρχον Λαόν. Διότι  
δέν νοεῖται ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ὄργανον ἔχον πολιτικὰς ἐξουσίας μὴ  
ὑπέχον ὅμως πολιτικὴν εὐθύνην.

3. Εἰδικώτερον πρέπει νά ὑπομνησθῇ ὅτι διατάξεις περί διαλύσεως  
πολιτικῶν κομμάτων δέν εἶναι συνήθεις εἰς τὰ Συντάγματα, καί  
δὴ τὰ καθιεροῦντα φιλελεύθερα καί δημοκρατικά πολιτεύματα, τῶν  
εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Κατὰ τήν μεταξύ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων  
ἐποχὴν, τοιαύτας διατάξεις περιεῖχε τό μοναρχικόν σύνταγμα τοῦ  
1931 τῆς Γιουγκοσλαβίας. Σήμερον μόνον ὁ θεμελιώδης Νόμος τοῦ  
1949 τῆς Δυτικῆς Γερμανίας προβλέπει σχετικῶς ὀρίζων ἐν ἀρθρ. 21  
παρ. 2 ὅτι τὰ κόμματα τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ τῶν σκοπῶν καί τῆς συμπερι-  
φορᾶς τῶν ὁπαδῶν των τείνουν νά βλάψουν ἢ νά ἀνατρέψουν τήν  
φιλελευθέραν δημοκρατικὴν θεμελιώδη (συνταγματικὴν) τάξιν ἢ νά  
θέσουν εἰς κίνδυνον τήν ὑπαρξίν τῆς ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας  
τῆς Γερμανίας εἶναι ἀντισυνταγματικά. Ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἀντι-  
συνταγματικότητος ἀποφαίνεται τό συνταγματικόν ὁμοσπονδιακόν

δικαστήριον. Μεταπολεμικῶς παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Ἀν. Νόμου 509/1947, ἐκδοθέντος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, εἶχον θεσπισθῇ σχετικαὶ διατάξεις διὰ « κόμματα ἔχοντα ὡς σκοπὸν τὴν διάβιαιων μέσων ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος, τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος κλπ. ». Ἡδὴ τὸ νέον Συνταγμα ἀκολουθεῖ μὲν τὸ γερμανικὸν πρότυπον διαφέρει ὅμως οὐσιωδῶς αὐτοῦ διότι ὀρίζει ὅτι « ἡ διάλυσις πολιτικῶν κομμάτων γίνεται καὶ δι' ἄλλους πέραν τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ συντάγματος λόγους », ὅπως συμβαίνει ὅταν οἱ σκοποὶ ἢ ἡ δρᾶσις των ἀντιτίθενται : 1) Ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἢ συγκεκαλυμμένως πρὸς τὸ πολίτευμα 2) τείνουν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ ὑφισταμένου κοινωνικοῦ καθεστῶτος 3) ἐκθέτουν εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν. Καὶ ἐρωτᾶται : Πῶς νοεῖται, πῶς δύναται νὰ διερευνηθῇ καὶ πῶς νὰ διαπιστωθῇ ἡ συγκεκαλυμμένη ἀντίδρασις πρὸς τὸ πολίτευμα;

Εἰς τί δέ ἀκριβῶς συνίσταται τὸ « κοινωνικὸν καθεστῶς » τοῦ ὁποίου τὸ ἐννοιολογικὸν περιεχόμενον οὔτε ἀμέσως οὔτε ἐμμέσως ὀρίζεται διὰ τοῦ συντάγματος; Περιλαμβάνεται ἄραγε εἰς αὐτό μόνον ὁ θεσμός τῆς ἀτομικῆς ιδιοκτησίας (τότε θά εἶναι δυνατὴ ἡ διάλυσις ἐνὸς κόμματος πού προγραμματίζει π.χ. τὴν ἐθνικοποίησιν ὠρισμένων ἐπιχειρήσεων κοινῆς ὠφελείας ἢ ἀπλῶς τὴν προστασίαν τῆς ἐπαγγελματικῆς στέγης διὰ τῆς μονιμοποιήσεως τοῦ ἐνοικιοστασίου ἢ περιλαμβάνεται εἰς τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς καὶ τὸ κάλυμμα ἐκ προϋπάρχαντος τρίτου γάμου ἢ ἡ ἱερολογία αὐτοῦ ἢ καὶ τὸ δικαίωμα νομίμου μοίρας τῶν κληρονόμων ἢ τὸ νέον ἢ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον ἢ ἡ χρῆσις τῆς καθαρευούσης κ.ο.κ. Θὰ ἀνήκῃ οὕτω εἰς τὴν ἀνέλεγκτον, τελεσιδικίαν καὶ ἀμετάκλητον κρίσιν τῶν ἔνδεκα « δικαστῶν » ἢ συγκρότησις αὐτῆς τῆς ἐννοίας κατὰ περίπτωσιν.

Εἰς τί ἐγκρίνεται ἡ « δημοσία ἀσφάλεια », πότε καὶ πῶς αὕτη θεωρεῖται ἐκτεθειμένη εἰς κίνδυνον; Ὅλαι αὐταὶ αἱ χρησιμοποιούμεναι ἐν ἄρθρῳ 58 παρ. 5 Συντάγματος ἐννοιαὶ εἶναι ἀκαθόριστοι, ἀσαφεῖς καὶ ἐπιδεκτικαὶ εὐρυτάτης ἐλευθέρας ἐκτιμήσεως ἐκ μέρους τῶν κρατικῶν ὀργάνων, ταῦτα δὲν εἶναι πράγματι τὸ συνταγματικὸν δικαστήριον, τὸ ὁποῖον τελικῶς θά ἀποφανθῇ, ἀλλὰ τὰ τελοῦντα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν κυβερνώντων ἀστυνομικὰ ὅργανα, τὰ ὁποῖα καὶ θά σχηματίζουν τὸν σχετικὸν φάκελλον. Ὁ δὲ ἐκδοθησόμενος ἐκτελεστικὸς νόμος εἶναι ἄγνωστον πόσας καὶ ποίας « συνεπείας τῆς διαλύσεως » θά καθορίσῃ περαιτέρω περιοριστικὰς τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς ἐκδήλωσεως τῆς θελήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος.

Εἶναι προφανές ὅτι διὰ τῶν ὡς ἄνω διατάξεων καθιεροῦται ἡ ἀστυνόμευσις τοῦ πολιτικοῦ βίου τοῦ Ἑθνους, καὶ τίθεται ὑπὸ ἑλεγχον ὁ σχηματισμὸς καὶ ἡ ἐκφρασις τῆς λαϊκῆς θελήσεως. Τὸ ἀποτέλεσμα θά εἶναι ἡ κατ' οὐσίαν κατάλυσις τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ κατάργησις πάσης πραγματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, διὰ τῆς θέσεως ἐκτὸς νόμου, ὅχι μόνον τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, ἀλλὰ καὶ παντὸς κόμματος μὲ προοδευτικὰς κάπως καὶ ἐκσυγχρονισμένους ἀρχὰς καὶ πρόγραμμα, τοῦ ὁποίου ἢ δρᾶσις θά ἐθεωρεῖτο ἐκάστοτε ἐπικίνδυνος — ἢ ἀπλῶς ἐνοχλητικὴ ὅχι διὰ τὸ πολίτευμα ἢ τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς ἢ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν κ.τ.τ., ἀλλὰ διὰ τοὺς κυβερνώντας. Διὰ τὴν προστασίαν τῶν ὡς ἄνω ἐννόμων ἀγαθῶν ἀρκοῦν εἰς ἓν κράτος μὲ δημοκρατικὸν καὶ φιλελεύθερον πολίτευμα, αἱ διατάξεις τῶν ποινικῶν νόμων, διὰ τῶν ὁποίων τιμωροῦνται αἱ κατ' αὐτῶν ἄδικοι πράξεις. Περαιτέρω περιορισμοὶ καὶ δὴ ἀπαγόρευσις πολιτικῆς δραστηριότητος μὴ στοιχειοθετοῦσης ἀδίκημα κατὰ

τόν Ποινικόν Κώδικα, ἀναιρεῖ τόν δημοκρατικόν καί φιλελεύθερον χαρακτήρα τοῦ πολιτεύματος. Διότι τό διαλυόμενον κόμμα ἐνδέχεται νά ἐκπροσωπῇ σοβαρόν ποσοστόν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ τό ὅποῖον δύναται νά ἀνέλθῃ κάποτε ἄνω τοῦ 50 %, ἀλλά καί διότι δέν ἀποκλείεται τοῦτο νά ἔχῃ ἤδη τήν πλειοψηφίαν. Ἐρωτᾶται : Τί θά συμβῇ ἂν, π.χ. ἡ πλειοψηφία τοῦ Λαοῦ, ἐνδεχομένως δέ τά 60 ἢ τά 70 % ἐπιθυμῇ τήν ἀλλαγὴν τοῦ πολιτεύματος ἢ καί τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος (ὄχι διά βιαίων ἀλλά διά νομίμων μέσων); Πῶς εἶναι νομικῶς καί πολιτικῶς νοητόν τήν ἄνοδον εἰς τήν ἐξουσίαν ἐνός κόμματος, τό ὅποῖον ἐκφράζει τήν θέλησιν τῆς πλειοψηφίας, νά παρεμποδίσουν ἔνδεκα ὑπέργηροι δικασταί, μία οἰονεῖ « Δίαίτα », προβαίνουσα εἰς τήν διάλυσιν αὐτοῦ; Ὁ διά τοῦ θεσμοῦ τῆς διαλύσεως τῶν πολιτικῶν κομμάτων περιορισμός τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καί κατ'οὐσίαν, ἡ ἀναίρεσίς της, εἶναι προφανές.

α) Συναφεῖς πρός τόν ἀντιδημοκρατικόν χαρακτήρα τοῦ συντάγματος εἶναι καί αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 56 παρ. 2 καί 58 ἀντιστοίχως. Δι' αὐτῶν στεροῦνται διά βίου τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος οἱ καταδικασθέντες εἰς οἰανδήποτε ποινήν διά πράξεις νεργείας στρεφόμενας κατά τοῦ κρατοῦντος πολιτειακοῦ ἢ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, καθὼς ἐπίσης δέν δύνανται νά ἐκλεγοῦν βουλευταί οἱ ἐμπύκτοντες εἰς μίαν ἐκ τῶν κατωτέρω οὐκ ὀλίγων ἀρνητικῶν προϋπόθεσεων. Οὕτω δέν δύναται νά ἀνακηρυχθῇ ὑποψήφιος οὐδέ νά ἐκλεγῇ βουλευτής : ὁ μὴ κεκτημένος τήν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν διά τῆς γεννήσεως, ὁ πολιτογραφηθεὶς, πρό τῆς παρελεύσεως δεκαετίας ἀπὸ τῆς πολιτογραφήσεως, ὁ συνεπεῖα ἀμετακλήτου καταδίκης στερηθεὶς τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων του, ἐπὶ χρόνον διπλάσιον τοῦ ὀριζομένου ὑπὸ τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ἔστω καί ἐάν ἔχῃ ἀποκατασταθῇ, ὁ καταδικασθεὶς τελεσιδικῶς ἐπὶ ἐνεργῷ συμμετοχῇ εἰς κόμμα, ὁργάνωσιν, σωματεῖον ἢ ἔνωσιν σκοπός τῶς ὁποίων εἶναι ἡ διάδοσις καί ἐφαρμογὴ ἰδεῶν τεινουσῶν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ κρατοῦντος πολιτεύματος ἢ τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος κλπ. (οὗτος στερεῖται δηλαδὴ ἰσοβίως τοῦ δικαιώματος νά ἐκλεγῇ βουλευτής).

β) Ἡ διάταξις, καθ' ἣν 30 περίπου βουλευταί θά ἐκλέγωνται ἐνιαίως καθ' ἅπασαν τήν χώραν κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐκλογικῆς δυνάμεως τῶν κομμάτων, καί κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ψήφων προτιμήσεως τὰς ὁποίας ἔλαβε ἕκαστος, δημιουργεῖ πλείστας ὥσας τεχνικὰς δυσχερείας, κατὰ τήν ἐφαρμογὴν, χωρὶς νά ἐξυπηρετεῖται, ἰδιαιτέρως σοβαρὸς λόγος.

Ἡ διάταξις αὕτη, φαίνεται ὅτι ἐθεσπίσθη διά νά εἰσέλθουν εἰς τήν βουλὴν προσωπικότητες αἱ ὁποῖαι ἀποστρέφονται τόν ἐκλογικόν σάλον, καί τοιουτοτρόπως τό κοινοβούλιον ἑστερεῖτο τῶν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν των εἰς τό παρελθόν. Μὲ τό ἀσυμβίβαστον ὅμως τοῦ βουλευτικοῦ καί ὑπουργικοῦ ἀξιώματος δημιουργεῖται εὐρύ πεδῖον χρησιμοποίησεως προσωπικοτήτων τῆς Ἐπιστήμης καί τῆς Διοικήσεως εἰς ὑπευθύνους ὑπουργικὰς θέσεις καί ἐπομένως οὐδεὶς λόγος συντρέχει αἱ περὶ ὧν πρόκειται προσωπικότητες νά ἐπιδιώξουν καί τό βουλευτικόν ἀξίωμα, τό ὅποῖον συμφώνως πρός τό νέον σύνταγμα ἔχει στερηθῇ τῆς παλαιᾶς του αἰγλῆς καί σημασίας εἰς τήν πολιτικὴν ζωὴν. Οἱ βουλευταί θά εἶναι πλέον θεραπαινίδες τοῦ πρωθυπουργοῦ.

γ) Τέλος ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 6 παρ. 4, ἡ ἀπαγορεύουσα τήν ἐκλογὴν τοῦ αὐτοῦ προσώπου ὡς βουλευτοῦ εἰς πλείονας τῶν τεσ-

σάρων ἐν συνεχείᾳ βουλευτικὰς περιόδους ἄλλον σκοπὸν δὲν ἔχει εἰμὴ νὰ ἀπαρτίσῃ τὴν Βουλὴν ἐκ προσώπων πολιτικῶς ἀπείρων καὶ ἀνωρίμων καὶ νὰ ἀποσχετίσῃ τοὺς πολιτικούς ἀνδρας ἀπὸ τοῦ φυσικόν περιβάλλον των, τὸ ἐκλογικόν σῶμα.

Β) Ὡς πρὸς τὴν Βουλὴν εἰδικώτερον, τὸ νέον «σύνταγμα» χαρακτηρίζεται ἐπίσης σαφῶς ἀπὸ τὴν τάσιν μειώσεως τῆς ἐντὸς τοῦ πολιτεύματος θέσεως τῆς Βουλῆς. Δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς μειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν εἰς ἑκατὸν πενήκοντα κατ'ἀνώτατον ὅριον, ἀλλὰ κυρίως περὶ τῆς περιστολῆς τῶν δύο βασικῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας : τῆς ἀσκήσεως νομοθετικῆς ἐξουσίας ἀφ'ἐνός καὶ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως ἀφ'ἐτέρου.

α) Διὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου τῆς Βουλῆς καθιεροῦνται ἡ διαίρεσις αὐτῆς εἰς δύο τμήματα (ἄρθρ. 71 — παρ. 3-6 συντ.) ἐνῶ ἐκ παραλλήλου ἡ ὁλομέλεια τῆς Βουλῆς ψηφίζει τοὺς ὀργανικούς καὶ ἄλλους τινὰς σπουδαίας σημασίας νόμους (ἄρθρ. 72 παρ. 1). Τὸ πλεονέκτημα τῆς ἀπλουστεύσεως καὶ ἐπιταχύνσεως τῆς νομοθετικῆς διαδικασίας ἐξουδετεροῦται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸ μειονέκτημα τῆς ἐνδεχομένης προχειρότητος, καθὼς καὶ ἰδίως, τῆς πιθανῆς συναλλαγῆς μεταξὺ ἀρμοδίων Ὑπουργῶν ἢ καὶ πολιτῶν ἀφ'ἐνός καὶ τῶν ὀλιγαριθμῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον βουλευτῶν τοῦ τμήματος τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖται ἡ πλειοψηφία, ἀφ'ἐτέρου, — «τὸ γὰρ πλῆθος ἀδιαφορώτερον» — (ὅπως εἶχε πολλάκις συμβῇ εἰς τὸ παρελθόν κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἁρθρου 35 παρ. 2-5 Συντ. 1952). Ἡ προσπάθεια διὰ τὸν περιορισμὸν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ διὰ τὴν περιστολὴν τοῦ πολιτικοῦ ρόλου τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας καθίσταται ἰδιαιτέρως ἐκδηλὸς διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἁρθρου 73 τοῦ Συντάγμ. διὰ τῆς ὁποίας περιορίζεται, ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ Συντάγματος, εἰς μίαν μόνον ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος ὁ κοινοβουλευτικὸς ἐλεγχος, ἐνῶ θὰ ἦτο δυνατόν αἱ μὲν ἀναφοραὶ καὶ ἐρωτήσεις νὰ συζητῶνται εἰς τὰ τμήματα τῆς Βουλῆς, αἱ δὲ ἐπερωτήσεις εἰς τὴν ὁλομέλειαν αὐτῆς, ἀλλὰ δὲς τουλάχιστον τῆς ἐβδομάδος, καθὼς καὶ εἰς τὸ Τμήμα Διακοπῶν. Ἐξ ἄλλου καθιεροῦται μὲν ἤδη διὰ τοῦ συντ/τος ἢ κατ'ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως τῶν κομμάτων σύνθεσις τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν (ἄρθρ. 77, β). 1) εἶναι ὅμως ἐνδεικτικὴ τῶν ἐναντι τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας διαθέσεων τοῦ συντάγματος ἡ ἀπαγόρευσις συστάσεως ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν ἐπὶ ζητημάτων ἀναγομένων εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἢ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας (ἄρθρ. 77, παρ. 3) περὶ τῶν ὁποίων εἰς τὰ δημοκρατικά καὶ φιλελεύθερα κράτη ἀσκεῖται κατ'ἐξοχὴν ἐλεγχος τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως.

Μείωσιν σαφῆ, ἐπίσης, τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ σώματος ἀποτελεῖ τὸ ἄρθρον 127, δυνάμει τοῦ ὁποίου «πρὸς ὑποβοήθησιν» τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου ἡ Βουλὴ ἐκλέγει «ἐκτὸς τῶν μελῶν της» «νομομαθὴ ἀνεγνωρισμένου κύρους», τοῦ ὁποίου δὲν καθορίζονται αἱ ἀρμοδιότητες, ὧν ἡ ρύθμισις ἐπιφυλάσσεται εἰς τὸν νόμον. Διὰ τοῦ «ἐπιτρόπου» τούτου προφανῶς καταβάλλεται προσπάθεια «ματαιώσεως» καὶ ὄχι πραγματικῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀντικειμένων τοῦ ὕγιους κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου. Ἡ Βουλὴ, ἀπὸ ὅργανον ἐκφράσεως τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ ἐναντι τῆς Κυβερνήσεως τῆς ἐμπιστοσύνης της, μεταβάλλεται εἰς περίπου ἀπαθῆ καὶ ἀνεργὸν παρατηρητήν.

Γ) 'Ως πρὸς τοὺς βουλευτάς, τὸ σύνταγμα διέπεται ἀπὸ ἀπαραδέκτως ἐχθρικήν ἐναντι τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἑθνους διάθεσιν. 'Οσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι μέχρις ἐνός σημείου δικαιολογημένη καὶ ἂν ἀνταποκρίνεται ἐν τινι μέτρῳ πρὸς τὸ λαϊκὸν αἴσθημα ἢ ἐναντι τῶν βουλευτῶν προκατάληψις συνεπείᾳ ἰδίως τῶν κρουσμάτων πολιτικῆς διαφθορᾶς, συναλλαγῆς καὶ ἐλλείψεως ἠθικῶν καὶ ἰδεολογικῶν δισταγμῶν, τὰ ὅποια ἐσημειώθησαν κατὰ καὶ μετὰ τὴν συνταγματικὴν κρίσιν τοῦ Ἰουλίου 1965, πάντως ὁ ἐπιχειρούμενος διὰ τοῦ συντάγματος οἰονεὶ ἐξευτελισμὸς τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος εἶναι ἀνεπίτρεπτος εἰς ἓν πολίτευμα ἐμφανιζόμενον ὡς δημοκρατικόν.

α) Δύο θεμελιώδεις κοινοβουλευτικοὶ θεσμοί, ἀφ' ἐνός μὲν ἡ κυρίως βουλευτικὴ ἀσυλία, δηλ. τὸ ἀνεύθυνον τῶν βουλευτῶν διὰ γνώμην ἢ ψῆφον δοθεῖσαν κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν βουλευτικῶν τῶν καθηκόντων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ εἰδικὴ προστασία, δηλ. τὸ ἀκαταδίωκτον αὐτῶν δι' ἄλλα ἀδικήματα ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς Βουλῆς (βλ. ἀντιστοιχῶς ἄρθρα 62 καὶ 63 Συντ. 1952) θεσμοὶ διὰ τῶν ὁποίων ἐξασφαλίζεται ἡ ἀνεξαρτησία τῶν μελῶν τῆς Λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας, τροποποιοῦνται διὰ τοῦ « Συντάγματος » τόσον ριζικῶς, ὥστε ἡ ἀνεξαρτησία τῶν βουλευτῶν κατ' οὐσίαν καταργεῖται.

1. Ἐνῶ εἰς τὴν πρώτην του παράγραφον τὸ ἄρθρον 67 ἐπαναλαμβάνει τὸ περιεχόμενον τοῦ ἁρθρου 62 Συντ. 1864/1911/1952, ἐν συνεχείᾳ ὅμως ὀρίζει ὅτι « κατ' ἐξαίρεσιν » ὁ βουλευτὴς εὐθύνεται καὶ διώκεται δι' ἐξυβρισμὸν καὶ δυσφήμησιν, ἀπλῆν ἢ συκοφαντικὴν, ὅχι μόνον ἐναντίον προσώπου ἀλλὰ καὶ ἐναντίον ἀρχῆς (δηλαδὴ τῶν ἀσχοῦντων τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν τοὺς ὁποίους εἶναι τεταγμένους νὰ ἐλέγχῃ) διὰ τὰς περιπτώσεις δὲ αὐτάς οὐδεμίᾳ ἄδειᾳ τῆς Βουλῆς ἀπαιτεῖται πρὸς δίωξιν αὐτοῦ. Τοιοῦτοτρόπως δι' ἐλάχιστα ἐκ τῶν ἐξ ἀντικειμένου συναφῶν πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων τῶν βουλευτῶν ἀδικημάτων, τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ Π.Κ. διατηρεῖται διὰ τῆς παρ. 2 τοῦ ἁρθρου 67 τὸ ἀνεύθυνον διὰ ψῆφον ἢ γνώμην διδομένην παρ' αὐτῶν, τὸ καθιερούμενον διὰ τῆς παρ. 1 αὐτοῦ. Δέν πρόκειται λοιπὸν περὶ ἐξαίρεσεως ἀλλὰ κατ' οὐσίαν περὶ ἄρσεως τοῦ κανόνος, ὁ ὁποῖος ἔχει θεσπισθῇ καὶ ἰσχύει εἰς Ἀγγλίαν ἤδη ἀπὸ τὸ 1689. Ὑπὸ αὐτάς τὰς συνθήκας οἱ βουλευταί, ἰδίως οἱ τῆς ἐκάστοτε ἀντιπολιτεύσεως, τελοῦντες ὑπὸ τὴν συνεχῆ ἀπειλὴν τῆς διώξεως τῶν ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς ἐκάστοτε Κυβερνήσεως, εἶναι μοιραῖον νὰ ἀποβοῦν τοῦλάχιστον διστακτικοὶ εἰς τὴν ἄσκησιν ἐλέγχου καὶ κριτικῆς ἐπ' αὐτῆς, ἀκόμη δὲ ἴσως καὶ νὰ ἀποφεύγουν τὴν ἐναντίωσιν πρὸς τὰς θελήσεις τῆς. Τοιοῦτοτρόπως διὰ τῶν διατάξεων αὐτῶν τοῦ « συντάγματος » περιορίζεται ἐπιτηδείως ἡ ἄσκησις ἀντιπολιτεύσεως. Εἰς τοῦτο συμβάλλει καὶ ἡ ἀκολουθοῦσα διάταξις τῆς παρ. 3 τοῦ αὐτοῦ ἁρθρου 67 διὰ τῆς ὁποίας, περιοριζομένη οὐσιωδῶς, ἐκμηδενίζεται σχεδὸν ἡ δυνατότης ἀσκήσεως εἰδικώτερον κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου. Ὡς γνωστὸν, ἐλάχισται ἐρωτήσεις καὶ ἐπερωτήσεις κατ' ὀρθῶν εἰς τὸ πρόσφατον παρελθὸν νὰ ἔλθουν πρὸς συζήτησιν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, ἡ ἀνεπάρκεια δὲ τοῦ σχετικοῦ χρόνου θὰ ἐνταθῇ ἀσφαλῶς μέ τὸν ἐπιχειρούμενον διὰ τοῦ συντάγμ. περιορισμὸν τῆς ἀσκήσεως κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου ἅπαξ μόνον τῆς ἐβδομάδος (ἄρθρ. 73). Ἦδη θεσπιζομένης τῆς εὐθύνης τοῦ βουλευτοῦ εἰς περίπτωσιν δημοσιεύσεως « ὅπωςδὴποτε διαδόσεως » τοῦ περιεχομένου κατατεθιμένων εἰς τὴν Βουλὴν ἀναφορῶν, ἐρωτήσεων καὶ ἐπερωτήσεων, πρὸ τῆς ἐνώπιον αὐτῆς συζητήσεως, διὰ παραβάσεις

ἐν αὐταῖς ὑπαρχούσας, ἴσως δὲ καὶ δι' ἄλλας πέραν τῶν τῆς ἐξυβρίσεως κλπ. περὶ ὧν ἡ παρ. 2 τοῦ ἄρθρου 67, αἱ ἀναφοραί, ἐρωτήσεις καὶ ἐπερωτήσεις αἱ ὁποῖαι θὰ γίνωνται γνωσταί δημοσίως θὰ εἶναι ἐλάχιστα διὰ τὸν φόβον διώξεως συνεπεία τῆς δι' αὐτῶν ἀσκουμένης κριτικῆς. Συνεπῶς ὁ Λαὸς μόλις καὶ μετὰ βίας θὰ δύναται νὰ παρακολουθῇ τὸν παρά τῶν ἀντιπροσώπων ἀσκούμενον ἔλεγχον ἐπὶ τῶν κυβερνήσεων καὶ νὰ μετέχη ἐμμέσως εἰς αὐτόν.

2. Πέραν τῆς οὐσιαστικῆς ὡς ἄνω καταργήσεως τῆς κυρίως βουλευτικῆς ἀσυλίας περιστέλλεται καὶ τὸ « ἀκαταδίωκτον » τῶν βουλευτῶν ἐντὸς ἀπαραδέκτως στενῶν ὁρίων διὰ τοῦ ἄρθρου 68 τοῦ συντ. Ὁ πρῶτος περιορισμὸς εἶναι χρονικὸς : Μόνον διαρκούσης ἐκάστης βουλευτικῆς συνόδου καὶ ὅχι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου, ὡς εἶχεν ὁρισθῇ διὰ τοῦ ἄρθρου 63 τοῦ Συντ. 1952, δέν διώκεται οὐδὲ συλλαμβάνεται ἢ φυλακίζεται ὁ βουλευτὴς ἄνευ ἀδείας τῆς Βουλῆς. Ὁ δεῦτερος περιορισμὸς εἶναι οὐσιαστικὸς : ἐνῶ μέχρι τοῦδε παρ' ἡμῖν ἀπὸ τοῦ μοναρχικοῦ συντάγματος τοῦ 1844 καὶ ἐντεῦθεν, μόνον διὰ τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ κακουργήματα ἤτο δυνατόν νὰ διωχθῇ βουλευτὴς ἄνευ ἀδείας τοῦ Σώματος, ἤδη, διὰ τοῦ νέου συντάγματος ἢ ἄνευ τοιαύτης ἀδείας διώξεις τῶν βουλευτῶν ἐπιτρέπεται καὶ διὰ τὰ — ἔστω καὶ μὴ αὐτόφωρα — ἀδικήματα ἐξυβρίσεως, ἀπλῆς ἢ συκοφαντικῆς (δέν διευκρινίζεται ἂν μόνον ἰδιώτου ἢ καὶ ἀρχῆς, πρβλ. ἄρθρ. 68 Συντ. 3) Τοιοῦτοτρόπως ἡ εἰδικὴ προστασία τοῦ βουλευτοῦ ἐκ διώξεων ἐπιχειρουμένων διὰ πολιτικούς λόγους ἀποβαίνει ὑποτυπώδης, δεδομένου ὅτι δέν θὰ εἶναι δύσκολον νὰ προκληθοῦν ἢ νὰ σκηνοθετηθοῦν ἐνδεχομένως καὶ ὑπὸ ἀστυνομικῶν ὀργάνων, τῇ προτροπῇ ἢ τῇ ἀνοχῇ τῶν κυβερνώντων, αὐτόφωρα πλημμελήματα βουλευτῶν καὶ νὰ κινηθῇ ποινικὴ διώξις κατ' αὐτῶν (ἀσχέτως ἂν ἀργότερον ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου καταπέσῃ ἢ κατηγορίᾳ) μὲ σκοπὸν τὴν πολιτικὴν των ἐξουθένωσιν τοσούτω μᾶλλον καθ' ὅσον αἱ περὶ αὐτοφώρων ἀδικημάτων διατάξεις τοῦ Κώδικος Ποινικῆς Δικονομίας προσφέρονται ἐν πολλοῖς πρὸς τοῦτο (βλ. ἄρθρ. 242, 243, 418, 419 Κ.Π.Δ.).

## Η. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

α) Ὅσον ἀφορᾷ τὸ « περὶ τῆς Κυβερνήσεως » κεφάλαιον τοῦ συντάγ. ἐπεσημάνθη ἤδη ἡ ἐν ἄρθρ. 89 παρ. 1 καθιέρωσις τῆς εὐθύνης τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως ἐναντι ὅχι μόνον τῆς Βουλῆς ἀλλὰ καὶ τοῦ Βασιλέως. Τοιοῦτοτρόπως, ἀντὶ μετὰ τὴν τραγικὴν ἐμπειρίαν τῶν βασιλικῶν ἐπεμβάσεων τοῦ θέρους 1965, νὰ κατοχυρωθῇ συνταγματικῶς ἢ ἐπὶ ἓνα σχεδὸν αἰῶνα ταλαιπωρηθεῖσα « ἀρχὴ τῆς δεδηλωμένης » καὶ ἡ σύνδεσις τῆς ιδιότητος τοῦ Πρωθυπουργοῦ μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς δεδομένης κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας, ἀντὶ νὰ δεσμευθῇ ὁ Βασιλεὺς ὅπως ἀσκήσῃ τὴν ἀρμοδιότητά του πρὸς διορισμὸν καὶ παῦσιν τῶν ὑπουργῶν συμφώνως πρὸς τὴν θέλησίν της, τὴν ὁποίαν νὰ διεκπεραιώσῃ καὶ ὅχι νὰ ἀγνοῇ ἢ νὰ προσπαθῇ νὰ τὴν μεταβάλλῃ (ὅπως συνέβη εἰς τὸ πρόσφατον παρελθόν) ἀντιθέτως ἤδη ἀναγνωρίζεται εἰς τὸν Βασιλέα δικαίωμα νὰ ἀντιτάσσεται εἰς αὐτήν, ὡς ἐάν ἐπρόκειτο περὶ μονάρχου τῶν παρελθόντων αἰώνων. Ὁ μόνος νεωτερισμὸς ὁ ὁποῖος εἰσῆχθη συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τώρα ὁ ἀνώτατος ἀρχων θὰ ἐνεργῇ ὡς ἡδη ἐλέχθη, ἀνωτέρω, ὑπὸ τὰς εὐλογίας ἐνός Συμβουλίου τοῦ Ἔθνους.

β) 'Ως πρὸς τὸ ἄρθρον 93 διὰ τοῦ ὁποίου διατηρεῖται τὸ κοινο-  
βουλευτικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον τὸ πρῶτον εἶχεν εἰσαχθῆ ρητῶς  
παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ταυταρίθμου ἁρθρου 87 τοῦ δημοκρατικοῦ συντά-  
γματος τοῦ 1927, αἱ διατάξεις τοῦ ὁποίου εἶχον μεταφερθῇ σχεδὸν  
αὐτοῦσαι εἰς τὸ ἄρθρον 78 τοῦ συντάγματος 1952 πρέπει νὰ ἐπι-  
σημανθῇ ὅτι : 1) βάσει τοῦ συντ. ἡ σχηματιζομένη Κυβέρνησις  
ἀντὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ψῆφον τῆς ἐν λειτουργίᾳ εὐρισκομένης Βουλῆς  
« μόλις καταρτισθῇ » (ὡς ὥρισε τὸ ἄρθρ. 78 παρ. 2 Συντ. 1952) θά  
δύναται νὰ παραμένῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ ἐν δεκαπενθήμερον μετὰ τὴν  
ὀρκωμοσίαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ χωρὶς νὰ ἐμφανίζεται εἰς τὴν Βουλὴν.  
2) Πρέπει νὰ διατυπωθῶν σοβαρώταται ἀντιρρήσεις, ὅσον ἀφορᾷ τὴν  
ἐπέκτασιν τοῦ χρόνου τῆς τεχνητῆς κυβερνητικῆς σταθερότητος, καθ'  
ὅσον δὲν δύναται νὰ υποβληθῇ πρότασις δυσπιστίας, ἀπὸ δύο μῆνας εἰς  
ἐν ὁλόκληρον ἔτος, διότι οὕτω θά πρόκειται περὶ οἰονεὶ κοινοβουλευ-  
τικῆς δικτατορίας. "Αλλωστε εἰς τὸν τόπον μας, ὡς γνωστόν, αἱ  
Κυβερνήσεις σπανίως πίπτουν κατόπιν προτάσεως δυσπιστίας. Συ-  
νήθως παραιτοῦνται διὰ λόγους ἐνδογενεῖς ἢ ἐξωγενεῖς. 'Επιση-  
μαίνεται, ἐπίσης, ἡ διάταξις τοῦ ἁρθρου 93 παρ. 6 καθ' ἣν ἡ περὶ  
δυσπιστίας πρότασις πρέπει νὰ ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειο-  
ψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, ἐνῶ ἴσως, λόγῳ κενώσεως  
ἐδρῶν, ἡ πλειοψηφία τῶν ὑπαρχόντων βουλευτῶν θά εἶναι ἐνδεχομένως  
κατὰ τῆς Κυβερνήσεως. Τοῦτο σημαίνει ὅτι θά δύναται νὰ παραμένῃ  
εἰς τὴν ἐξουσίαν Κυβέρνησις μὴ ἀπολαύουσα τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς  
πλειοψηφίας τῆς Βουλῆς.

γ) 'Ενδεικτικὴ τοῦ πνεύματος τοῦ νέου Συνταγμ. εἶναι ἡ διάταξις  
τοῦ ἁρθρου 94 παραγρ. 2 αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας καθιεροῦται,  
διὰ πρώτην φοράν, εἰδικὴ ἀσυλία τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως :  
« Δίωξις, ἀνάκρισις ἢ προανάκρισις κατὰ μέλους τῆς Κυβερνήσεως  
δὲν ἐπιτρέπεται πρὶν ἢ Βουλὴ ἀποφασίσῃ περὶ τούτου. 'Ως ἀνά-  
κρισις νοεῖται καὶ πᾶσα διοικητικὴ ἐξέτασις ».

Πρόκειται περὶ πλήρους καὶ ἀπολύτου ἀκαταδιώκτου δι' οἰονδῆποτε  
ἀδίκημα, χωρὶς διάκρισιν αὐτοφώρων καὶ μὴ, χωρὶς ἐξαίρεσιν καμμίαν,  
ἀντιθέτως δέ, μέ ἐπέκτασιν τοῦ ἀκαταδιώκτου καὶ ὡς πρὸς τὰς  
διοικητικὰς ἀπλᾶς ἐξετάσεις καὶ χωρὶς κανέν τεκμήριον περὶ παροχῆς  
τῆς ἀδείας τῆς Βουλῆς μετὰ πάροδον ὠρισμένου χρόνου. 'Ενῶ δη-  
λαδὴ διὰ τοῦ συντ. περιορίζεται μέχρις ἐκμηδενίσεως, καθὼς ἀνω-  
τέρῳ ἐλέγχθῃ, ἡ ἀσυλία καὶ εἰδικὴ προστασία τῶν βουλευτῶν — ἡ  
ὁποία ὅμως εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν ἄσκησιν λυσιτελοῦς, ἀνεπη-  
ρεάστου καὶ ἀφόβου ἐλέγχου ἐπὶ τῶν κυβερνώντων, δηλαδὴ διὰ τὴν  
προστασίαν τῆς ἐκάστοτε ἀντιπολιτεύσεως καὶ δὴ αὐτὴν ταύτην  
τὴν ὑπαρξίν πολιτικῆς ἐλευθερίας —, ἀντιθέτως καθιεροῦται ἤδη τὸ  
πρῶτον ἡ ἀσυλία τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τρόπον μάλιστα  
ἀπόλυτον καὶ κυριολεκτικῶς προκλητικόν διὰ τοὺς κυβερνωμένους.

'Η θέσις τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ νέον σύνταγμα ἐνισχύθη τόσον  
ὥστε νὰ καθίσταται ἰδιαιτέρως δυσχερὴς ἂν ὅχι ἀδύνατος ἡ ἀνα-  
τροπὴ τῆς. 'Η ὁμαλὴ διαδοχὴ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς κυβερνήσεως ὑπὸ  
τῆς ἀντιπολιτεύσεως, βασικόν στοιχεῖον τῇ Δημοκρατίας δυτικοῦ  
τύπου, ἀποβαίνει πρακτικῶς ἀνέφικτος, ἐξαιτίας τῶν προστατευτι-  
κῶν ὑπὲρ τῇ Κυβερνήσεως διατάξεων καὶ τῆς εὐχερείας μετὰ τῆς  
ὁποίας διώκωνται οἱ ἀντιπολιτευόμενοι. 'Ο διάλογος μεταξὺ κυβερ-  
νῶντων καὶ κυβερνωμένων πλήττεται μέχρις ἐκμηδενισμού. Εἰς τὴν  
δημοκρατίαν τῆς « 'Εθνικῆς 'Επαναστατικῆς κυβερνήσεως » δὲν  
ὑπάρχει θέσις διὰ τοὺς διαφωνοῦντας.

## Θ. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ.

Α) Είς τό « περί τῆς Δικαστικῆς ἐξουσίας » κεφάλαιον τοῦ νέου « συντάγματος » αἱ διατάξεις τοῦ χρήζοντος μεγαλυτέρας προσοχῆς εἶναι αἱ περί τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, τό ὁποῖον εἶναι θεσμός διὰ πρώτην φοράν προβλεπόμενος ἀπό ἐλληνικόν Σύνταγμα.

α) Ὁργάνωσις τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου : Περί αὐτῆς ὁρίζουν τὰ κάτωθι ἄρθρα τοῦ συντ. : Ἄρθρον 97, παρ. 1 καί 2 : « Τά μέλη τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ... εἶναι ἰσόβια », « ἀποχωροῦσιν ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των ».

Ἄρθρον 98, παρ. 1 : « Τά μέλη τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ὁρίζονται διὰ Β. Διατάγματος ἐκδιδομένου μετὰ γνωμοδότησιν τῆς ὁλομελείας τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ».

Ἄρθρον 98, παρ. 3 καί 4 : « Τά μέλη τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου διορίζονται α) ἐξ ἀνωτάτων δικαστικῶν ἢ καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν ἀνωτάτων σχολῶν ἢ διακεκριμένων νομομαθῶν καί β) ἐκ δημοσίων ἀνδρῶν μεταξὺ τῶν ἐχόντων σημαντικὴν δρᾶσιν εἰς τὴν πολιτικὴν, τὴν οἰκονομικὴν, ἐπιστημονικὴν, ζωὴν καὶ ἀνωτάτων δημοσίων λειτουργῶν. »

« Τά μέλη τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου προέρχονται κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ τῶν ὑπὸ στοιχ. α) τῆς προηγουμένης παραγράφου κατηγοριῶν ».

Ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ πρέπει νά γίνουιν αἱ ἀκόλουθοι παρατηρήσεις :

1. Ὀνόματι πρόκειται περί « δικαστηρίου », πράγματι ὅμως, ὡς ἐκ τοῦ ὅγκου τῶν κυρίων ἀρμοδιοτήτων του καὶ τῆς μεθόδου τῆς ἀσκήσεώς των, ἥτις θά ἀναλυθῇ κατωτέρω, πρόκειται περί πολιτικοῦ ὀργάνου περιβεβλημένου δικαστικῶν προνομίων.

2. Ἡ ἀποστολή τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου δέν εἶναι κατὰ βάσιν δικαστικὴ ἀλλὰ πολιτικὴ. Πολιτικὴ εἶναι ἡ ἀποστολή του εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ καταστατικοῦ καὶ τὴν διάλυσιν πολιτικῶν κοιμμάτων, πολιτικὴ εἶναι ἡ ἀποστολή του κατὰ τὴν στέρησιν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν διὰ καταχρηστικὴν ἀσκήσιν αὐτῶν, κυριώτατον δέ, πολιτικὴ εἶναι ἡ ἀποστολή του ὅταν γνωμοδοτῇ, ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως ἀρμοδιοτήτων, βασιλέως, βουλῆς καὶ κυβερνήσεως.

3. Εἰς ἐν δημοκρατικόν ὅμως πολίτευμα, ὅπως ἐν προκειμένῳ ὁρίζεται εἰς τό ἄρθρον 2 τοῦ Συνταγμ. θεμελιούμενον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, πολιτικὰς κρίσεις πρέπει νά ἐκφέρουν πολιτικά μόνον ὄργανα, ἔλκοντα τὴν ἐξουσίαν ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Λαοῦ καὶ λογοδοτοῦντα ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἐνῶ ὅμως τοιοῦτον πολιτικόν ὄργανον, ἔχον πολιτικὴν κατ' οὐσίαν ἀρμοδιότητα, ἰδρῦθη ὑπὸ τοῦ συνταγμ. ὀργανώθη ἐν τούτοις ὡς μὴ πολιτικόν, ὡς πολιτικῶς ἀνεύθυνον. Τό γαλλικόν Conseil Constitutionnel τό ὁποῖον κρίνει τὴν συνταγματικότητα τῶν νομοσχεδίων, ὡς ἰδρῦθη ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος τοῦ 1958, εἶναι σῶμα πολιτικῆς καταγωγῆς, ὅχι μόνον διότι τὰ μέλη του ὁρίζονται ὑπὸ πολιτικῶν ὀργάνων (πρόεδρος δημοκρατίας, πρόεδρος συνέλευσεως, πρόεδρος γερουσίας), ἀλλὰ κυρίως διότι ἡ θητεία του εἶναι χρονικῶς περιορισμένη, ἐννεαετής, ἀνανεούμενη ἀνά τριετίαν. Τοιοτοτρόπως, ὅχι μόνον παρέχεται ἐκεῖ ἡ δυνατότης ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ σώματος διὰ τῆς ἀνανεώσεώς του μέ ἄλλα

πρόσωπα, φορείς συγχρονισμένων πολιτικών τάσεων, αλλά καθιερώνεται και οίονεί πολιτική ευθύνη των διά της περιοδικής εξαρτήσεώς των από όργανα λαϊκής πολιτικής καταγωγής. Καί ο θεμελιώδης νόμος του 1949 της Δυτ. Γερμανίας ανέθεσεν εις Όμοσπονδιακόν Συνταγματικόν Δικαστήριον τήν πολιτικήν πρᾶξιν τῆς καταστολῆς πάσης προσπάθειας ἐναντίον τῆς φιλελευθέρως δημοκρατικῆς συνταγματικῆς τάξεως, κατέλιπεν ὅμως τό ζήτημα τῆς ὁργανώσεώς του εἰς τόν εὐκαμπτον κοινόν νόμον, ἄνευ οἰουδήποτε συνταγματικοῦ περιορισμοῦ. Τό νέον « σύνταγμα » ἀντιθέτως, συγκροτεῖ τό Συνταγματικόν Δικαστήριον ἐκ μελῶν ἰσοβίων (ἄρθρ. 97 παρ. 1), τά ὅποια θά παραμένουν ἀμετακλήτως εἰς τό ἀξίωμα των μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν ἐβδομήκοντα ἐτῶν (ἄρθρ. 97, παρ. 2). Ἡ ἰσοβιότης διασφαλίζει τήν αὐτοτελείαν των ἐναντι οἰασδήποτε ἐν τῷ κράτει ἐξουσίας ἡ δέ παράτασις τῆς δράσεώς των μέχρι βαθέος γήρατος ἐξασφαλίζει ἐκ τῶν προτέρων ἀκαμψίαν κοινωνικῶν ἀντιλήψεων καί πεποιθήσεων. Τοιουτοτρόπως ἰδρύεται πολιτικόν ὄργανον ἄνευ οἰασδήποτε πολιτικῆς ευθύνης, ἐνῶ ἐξ ἄλλου δι' αὐτοῦ παρεμποδίζεται ἡ φυσική πολιτική ἐξέλιξις καί ἀνανέωσις, ἐφ' ὅσον τά αὐτά πρόσωπα θά ἐλέγχουν τήν πολιτικήν ζωήν τοῦ τόπου ἐπὶ μακρότατον χρονικόν διάστημα, ὅπερ δέν προβλέπεται, οὔτε εἶναι δυνατόν νά προβλέπεται, διά πολιτικόν ὄργανον, πέραν τοῦ ἀνωτάτου ἀρχοντος, εἰς ἅς περιπτώσεις ἔχει ἐπιβιώσει ὁ βασιλικός θεσμός, εἰς πολίτευμα ἀληθῶς δημοκρατικόν.

5. Τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι ὁ παρά τοῦ « συντάγματος » προβλεπόμενος τρόπος συγκροτήσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ἐμφανίζει τό σῶμα τοῦτο σαφῶς ἀντιδημοκρατικόν καί ἀντιφιλελεύθερον, ἐν πανίσχυρον ὀχυρόν τοῦ κατεστημένου, ἄκαμπτον εἰς οἰανδήποτε πολιτικήν καί κοινωνικήν ἐξέλιξιν, οὐσιαστικόν ρυθμιστήν τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ τόπου, κυριολεκτικῶς « κράτος ἐν κράτει ». Κατά συνέπειαν τό Σχέδιον παραβιάζει τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς περὶ φιλελευθέρου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, τὰς ὁποίας αὐτό τοῦτο ἐξαγγέλλει εἰς τό προοίμιόν του.

β) Δικαιοδοσία τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου : Τό Συνταγματικόν Δικαστήριον εἶναι ἐπιφορτισμένον μέ τοιαύτας ἀρμοδιότηας ὥστε νά καθίσταται ἀμφίβολον ἂν εἶναι δυνατόν ἑνδεκα ἢ δέκα πέντε (ἄρθρ. 98, παρ. 2) πρόσωπα νά ἀνταπεξέλθουν εἰς τόσον τεράστιον ἔργον. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου εἶναι

α) Δικαστικάι : Ἐξέλεγκσις τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν (ἄρθρ. 65) ἐπὶ τῆς ἐκπτώσεως ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος (ἄρθρ. 73), ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων (ἄρθρ. 106)

β) Διοικητικάι : (ἄρθρ. 21, παρ. 8, ἄρθρον 57, παρ. 2)

γ) Πολιτικάι : τὰς κυριωτέρας τῶν ὁποίων ἀναφέραμε ἤδη.

Ἐκτός τούτων, ὑπάρχουν καί ἄλλαι ἀρμοδιότητες αἱ ὁποῖαι, λόγῳ τοῦ ἰδιαίτερος νομικοῦ χαρακτῆρος των δέν εἶναι τοῦ παρόντος.

## I. Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Εἰς τό κεφάλαιον τοῦτο τοῦ νέου συντάγματος περιέχονται, μεταξύ ἄλλων, αἱ ἐξῆς νέαι διατάξεις, αἱ ὁποῖαι ἰδίως πρέπει νά ὑπογραμμισθοῦν :

α) Προβλέπεται ὅτι τά αἰρετά συμβούλια τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως (δήμων, κοινοτήτων κλπ.) εἶναι δυνατόν νά διαλυθοῦν, μέλη δέ αὐ-

τῶν νά κηρυχθῶν ἐκπτῶτα τοῦ ἀξιώματός των, δι' ἀποφάσεως τῆς ἐποπτευούσης Ἀρχῆς « ἐνεκα δραστηριότητος στρεφομένης κατὰ τῆς ἐθνικῆς ἀκεραιότητος, τῶν ἀρχῶν τοῦ πολιτεύματος, τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, τῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους καί τῶν πολιτικῶν καί ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν », (ἄρθρ. 121, παρ. 8), ἦτοι διά τούς αὐτούς περίπου λόγους, ἀορίστους πάντοτε, δυσἀποδείκτους καί κατὰ βάσιν ἀυθαιρέτως περιοριστικούς τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας, διά τούς ὁποίους προβλέπεται καί ἡ διάλυσις κομμάτων ἢ ἡ στέρησις τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν.

β) Ἐνῶ διά διατάξεως εἰσαχθείσης τό πρῶτον διά τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 (ἄρθρ. 100, παρ. 2) ὠρίζετο ὅτι ἀντίκεινται ἀπολύτως πρὸς τήν ιδιότητα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου « ἰδεολογία σκοποῦσαι τήν διά βιαίων μέσων ἀνατροπὴν τοῦ ὑφισταμένου πολιτειακοῦ ἢ κοινωνικοῦ καθεστῶτος » ἡδὴ εἰς τό ἀντίστοιχον ἄρθρ. 123 παρ. 2 τοῦ συντ. ἔχουν ἀπαλειφθῇ αἱ λέξεις « διά βιαίων μέσων » ἔχει δέ προστεθῇ πλήν τῆς ἀνατροπῆς καί ἡ « ὑπονόμευσις ». Ἡ δίδωξις τῶν ἰδεῶν, ἡ ἀστυνόμευσις τῆς σκέψεως καί ἡ κατὰ λυσις τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας ἀποβαίνει ἐν προκειμένῳ πρόδηλος καί αὐτόχρημα κυνική, ἐνῶ, ἐξ ἄλλου, δέν περιορίζεται μόνον εἰς τόν κυρίως δημοσιοῦπαλληλικόν χώρον, ἀλλ' ἐπεκτείνεται ἡδὴ διά τῆς παρ. 1 τοῦ αὐτοῦ ἁρθρου καί εἰς τούς ὑπαλλήλους τῆς Βουλῆς, τῶν ὁργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

## ΙΑ. ΑΙ ΕΝΟΠΛΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Τό πρῶτον ἐν τῇ συνταγματικῇ ἱστορίᾳ τῆς χώρας ἀφιερώνεται ἰδιαίτερον κεφάλαιον εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς χώρας, διά νά δειχθῇ, οὕτως εἰπεῖν, ὀλικῶς ὅτι αὗται, ἡ πηγὴ τῆς ἐξουσίας τῶν « νῦν κυβερνῶντων », ἀποτελοῦν ἰδιαίτερον συνταγματικόν παράγοντα (καταλεγόμεναι, ἴσως, καί εἰς τὰ κατὰ τό ἄρθρον 106 παρ. 1 τοῦ σχεδίου « κύρια ὄργανα τοῦ κράτους »), χρήζοντα ἰδιαίτερας συνταγματικῆς μεταχειρίσεως, ἐνῶ εἰς τὰ παλαιότερα συντάγματα εἰς αὐτάς ἀφιεροῦντο μόνον αἱ λιταὶ διατάξεις καθ' ἃς ὁ Βασιλεὺς ἄρχει τῶν ἐνόπλων δυνάμεων (Συντ. 1952, ἄρθρ. 32) καί ἀπονέμει τούς βαθμούς εἰς τούς εἰς αὐτάς ὑπηρετοῦντας (ἄρθρ. 34).

Ἡδὴ ὀρίζεται :

Ι. Ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἀσκεῖ τήν διοίκησιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων (ἄρθρ. 129, παρ. 2) ἀλλὰ καί αὕτη ὄχι ἀμέσως ἀλλ' ἐμμέσως, « διά τοῦ ἀρχηγοῦ των » (αὐτοθ.) ὁ ὁποῖος καθίσταται ἡδὴ ὄργανον συνταγματικῶς κατεστημένον καί ἔχον ἐξουσίας δυνάμενας καί νομικῶς νά ἀντιταχθῶν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἀφοῦ αὕτη τήν διοίκησιν τῶν δυνάμεων μόνον δι' αὐτοῦ δύναται νά ἀσκήσῃ.

2. Ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ ὑποχρεοῦνται εἰς ἰδίαν « νομιμοφροσύνην », πρὸς τήν ὁποίαν ἀντίκεινται, πλήν τῶν συνήθων ἐν τῷ συντάγματι, καί ἰδεολογίαί « σκοποῦσαι τήν ἀμβλυνσιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν Ἑλλήνων, » ἢ « συνδεδεμέναι πρὸς τὰς ἀρχάς καί τὰ προγράμματα κομμάτων τεθέντων ἐκτός νόμου » (ἄρθρ. 130), ἰδιαίτερώς σημειουμένου ὅτι « ὑποχρεοῦνται εἰς πίστιν πρὸς τήν πατρίδα καί τὰ ἐθνικά ἰδεώδη » ὄχι δέ καί εἰς τό σύνταγμα, οὕτως ὥστε ἐάν, ἐρμηνεύοντες ὡς τὰς ἐρμηνεύουν τὰς ἐναντι τῶν « ἐθνικῶν ἰδεωδῶν » — ὡς τὰ ἀντιλαμβάνονται — ὑποχρεώσεις των, νά μή

διστάσουν και εν τω μέλλοντι να παραμερίσουν ως ὀχληρόν ἐμπόδιον τό σύνταγμα τῆς χώρας.

3. "Οτι αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, ἀποστρατεῖαι ἀξιωματικῶν (ἄρθρ. 131) περιλαμβανομένων καί τῶν ἀξιωματικῶν τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, τοῦ λιμενικοῦ σώματος καί τῆς πυροσβεστικῆς ὑπηρεσίας (ἄρθρ. 132) ἐνεργοῦνται μετ' ἀπόφασιν ὑπηρεσιακῶν συμβουλίων συγκροτουμένων ἐξ ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν· αἱ ἀποφάσεις αὗται εἶναι ὑποχρεωτικά διὰ τόν ὑπουργόν καί δέν ὑπόκεινται εἰς προβολήν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (ἄρθρ. 131, παρ. 4). Παρόμοιαι διατάξεις ὑπάρχουν ὑπέρ τῶν λειτουργῶν τῆς δικαιοσύνης διὰ νά κατοχυρωθῇ τό ἀνεξάρτητον τοῦ λειτουργήματός των καί νά διασφαλισθῇ ἐτι πλέον ἡ διάκρισις τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας ἀπό τάς ἄλλας δύο: νομοθετικῆς καί ἐκτελεστικῆς. "Ἡδη εἰσάγεται καί τετάρτη, λίαν πρωτότυπος διάκρισις: ἡ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων. Τήν ὅλην εἰκόνα συμπληρώνουν αἱ διατάξεις, τοῦ ἄρθρου 24 διὰ τῆς ὁποίας ἐπιβάλλεται ὁ στρατιωτικός νόμος, τοῦ ἄρθρου 14 διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτρέπεται κατάσχεσις ἐντύπου ὅταν ἀποκαλύπτει πληροφορίας περί τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, τοῦ ἄρθρου 53 διὰ τῆς ὁποίας συμμαχίαι ἀνακοινοῦνται εἰς τήν βουλὴν ὅταν τό ἐπιτρέπη τοῦτο ἡ ἀσφάλεια τοῦ Κράτους, τοῦ ἄρθρου 77 διὰ τῆς ὁποίας δέν ἐπιτρέπεται ἡ σύστασις ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν ἐπὶ ζητημάτων ἀναγομένων εἰς τήν ἐθνικὴν ἄμυναν, καί ἡ περί τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἐθνους εἰς τόν ὁποῖον μετέχει ὁ ἀρχιστράτηγος.

Κατ' αὐτόν τόν τρόπον, πλὴν τῶν μεταβατικῶν διατάξεων, περί τῶν ὁποίων ἐν ἀρχῇ ἔγινε λόγος, καί διὰ τῶν διατάξεων τούτων εἰσάγεται ἐν τῷ συντάγματι μία ὑπερεξουσία, ἐξαίρουμένης μιᾶς τάξεως ἐνόπλων πολιτῶν καί καθιστωμένης ἀσκέτου καί ἀνελέγκτου ἀπό τήν λαϊκὴν ἐτυμηγορίαν, θεσμοποιομένου τοῦ πραξικοπήματος τῆς 21ης Ἀπριλίου

## ΙΒ. ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Καί ἐνταῦθα ἄφθονοι αἱ πρωτοτυπίαί, μέ ἀποτέλεσμα νά καθίσταται περισσότερο ἐμφανές ὅτι ὁ καταστατικός χάρτης, τόν ὁποῖον αἱ κατευθυνόμεναι ἐφημερίδες τῆς χώρας χαρακτηρίζουν ὡς «δημοκρατικόν ὄρόσημον» δέν εἶναι παρὰ ὁ διάτρητος συνταγματικός μανδύας μέ τόν ὁποῖον οἱ δημιουργοί τοῦ πραξικοπήματος τῆς 21ης Ἀπριλίου προσπαθοῦν νά καλυφθοῦν καί νά διατηρήσουν οὕτω μέ κάθε μέσον τήν ἐξουσίαν.

1. Ἐν πρώτοις, μέχρι τῆς συγκλήσεως Βουλῆς — ἡ ὁποία ἀμέσως κατωτέρω θά ἴδωμεν δέν γνωρίζομεν ἂν καί τότε πρόκειται νά συγκληθῇ — ὁ σήμερον ἀσκῶν τήν βασιλικὴν ἐξουσίαν βαθμοφόρος τοῦ στρατοῦ ξηρᾶς θά ἐκδίδῃ νόμους (νομοθετικά διατάγματα προτάσει τῆς κυβερνήσεώς του) « μὴ ὑποκειμένους εἰς μεταγενεστέραν ἐγκρίσιν τῆς Βουλῆς » (ἄρθρ. 136 παρ. 4).

2. Ἀλλὰ διὰ νά συγκληθῇ ἡ Βουλὴ, πρέπει, ἐφαρμοζομένου τοῦ συντάγματος, νά διενεργηθοῦν ἐκλογαί· πρὸς τοῦτο, κυρίως, πρέπει νά συγκροτηθοῦν κόμματα καί νά ἐγκριθῇ τό καταστατικόν των ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου κ.ο.κ. Διὰ ταῦτα εἶναι ὅλως ἄδηλος ὁ χρόνος συγκλήσεως τῆς Βουλῆς δεδομένου ὅτι, ὡς καί ἀνωτέρω ἐτονίσθη, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων ἐξαρτᾶται

ἀπό τήν σημερινήν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία οὕτω ἐξουσιοδοτεῖται νά τάς ἐφαρμόσῃ ὅποτε κρίνει σκόπιμον (ἄρθρ. 138).

Ἡ προνοητικότητα ὅμως αὐτῶν οἱ ὁποῖοι κατήρτισαν τό « σύνταγμα » δέν ἐξαντλεῖται ἐδῶ. Προχωρεῖ ἔτι περαιτέρω καί ὁρίζει, ὅτι αἱ δύο πρῶται ἀπό τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος ἐκλογαί θά διενεργηθοῦν βάσει νόμου τόν ὁποῖον θά καταρτίσῃ ἡ Κυβέρνησις. Καί καταλήγει μετριοφρόνως : « Τάς πρώτας ἐκλογάς θά διενεργήσῃ ἡ ἐθνική Ἐπαναστατική Κυβέρνησις »... Τέλος τό λαμπρόν αὐτό συνταγματικόν κείμενον προεβλέφθη ὅτι δέν χρήζει ἀναθεωρήσεως τούλάχιστον ἐπὶ μίαν δεκαετίαν, δι' αὐτό καί τό ἄρθρον 137 τήν ἀπαγορεύει. Εἶναι ἄλλωστε τό μόνον σημεῖον τό ὁποῖον προνοεῖ ὀρθῶς. Διότι δέν τοῦ χρειάζεται ἀναθεώρησις ἀλλά ὀλοσχερής κατάργησις.